

Opp. XVI
D. 60.

225255 IV

+ 8

COMMUNES
ET FAMILIARES
HEBRAICAE LINGVAE
IDIOTISMI,

OMNIBVS BIBLIORVM INTERPRETATIONIBVS,
ac præcipuè Latinæ Santis Pagnini versioni accommodati,
atque ex variis doctorum virorum laboribus & obseruationi-
bus selecti & explicati,

BENEDICTI ARIÆ MONTANI HISPALENSIS OPERA.

AD SACRORVM BIBLIORVM APPARATVM.

ANTVERPIÆ
Excudebat Christophorus Plantinus
Prototypographus Regius.
M. D. LXXII.

BENEDICTI ARIAE MONTANI

IN LIBRUM DE HEBRAICIS IDIOTISMIS,

PRÆFATIO.

NEMINI dubium est, quin sacra Scriptura, ob rerum, quas continet, magnitudinem, eiusque, qua perpetuò utitur, orationis dignitatem, gravitatemque singularem, atque admirabilem verborum dispositionem, difficilis sit, atque attentum, diligentemque requirat lectorem. Veruntamen omnis ea, quaecunque occurrit, difficultas, iis qui hebraicè sciunt, multò minor est, quàm ijs qui antiquissimæ illius linguae cognitione sunt destituti. Nam, ut de certis singularum linguarum figuris, & schematis (quæ vocant) taceamus, quorum quidem parem elegantiâ, magno licet adhibito studio, in alias linguas convertere non possis, sunt etiam in unoquoque linguarum genere, dialectorum idiotismi, qui quidem, si è verbo in aliam linguam convertantur, eam parient difficultatem, quæ, quominus sententia intelligi possit, efficiet: ac præterea eam, in quam transferuntur, linguam, minus politam reddent, & elegantem, cum tamen in ea, ex qua conuersi sunt, perspicui, maximeque proprii sint. Atque hoc quidem suo veluti, ac singulari quodam iure sibi lingua vindicat Hebraica. quacum, quenam alia ex antiquis illis linguis, quæ ad nostram usque ætatem peruenierunt, tum singulorum verborum delectu, figuris, varioque ac multiplici idiotismorum usu comparari possit, est omnino nulla. Adeo enim est copiosa, adeoque communi hominû sermone culta, ut eas, quas enunciat, res non significare, sed ob oculos ponere, verâque, ac viuam earum imaginem representare videatur. At verò in affectibus exprimendis, tota illa, quantumvis maxima, elegantissimorum poetarum, qui alijs linguis poemata conscripserunt, facundia, cum huius simplicitate conferri nullo pacto potest. adeo ut, qui hebraica lingua alium loquentem audit, non illud, quod sentit is, doceri, sed ipsas animi affectiones ipsaque præcordia sibi penitus aperiri putet. Harum autem magnarum certè utilitatum commodo omnino carent ijs, qui ad eius linguae fontes non accesserunt. Quod cum præclare intelligerent ijs, qui in eo studiij genere sunt versati, potissimum verò vulgata, quam vocant, editionis interpres: bonam eorum idiotismorum partem Latinis ut traderent, omni cura, diligentiaque effecerunt: videbant quippe, non solum quid à Spiritu Dei dictatum; verum etiam quibusnam id modis pronuntiatum sit, obseruari, cognoscique oportere: atque adeo nullum omnino in Sacris literis apicem, aut iota otiosum esse: sed ex unoquoque, id modò si attentè consideretur, magnum ad lectores compendium peruenire posse. Atque hac quidem dum attentius interpretes persequi conantur, inusitados loquendi modos in alias transferunt linguas: qua ex re non minimum nascitur obscuritatis. quam quidem obscuritatem dum Latini sermonis proprietate temperare cupiunt, ab eius, ex qua conuertunt, linguae elegantia discedunt: adeo ut non raro à suscepto negotio desistere cogantur. Quapropter cum nos in ijs, quæ Philippi Catholici Hispaniarum regis iussu, Biblijs edita sunt, aliquid præstare cuperemus, quo & doctis, linguarumque peritis satisfacere, atque ijs etiam qui earum linguarum cognitionem non sunt adepti, prodesse possemus, eos veteris Testamenti libros, qui quidem Hebraicè extant, sua lingua edi, atque inter Hebraici cõtextus lineas, in communem omnium studiosorum utilitatem, Latinam interpretationem describendam curauimus: ita ut, & Hebraica integra conspiciatur, & Latina interpretatio non tam proprietati Latinorum, quàm ipsi Hebraica veritati, quoad eius fieri potuit, respondeat. id quod linguae Hebraica cupidis neque iniocundum, neque inutile fore speramus. Ut verò & ijs qui hebraicè sciunt, & ijs qui eius linguae nullam habent cognitionem, pariter consuleremus, hebraismi que tractandi difficultatem molliremus; multorum doctorum hominum laboribus collectam, diligentia verò nostra in compendium collatam, & in ijs, in quibus oportuit, locis, explicatam hebraismi rationem hoc, quem exhibemus, libello, complexi sumus. quem quidem qui diligenter euoluet, omnium earum interpretationum, quæ quidem extant, tum verò etiam illius, quæ à nobis de verbo est reddita, intelligentiam, absque ulla difficultate assequetur. At verò ut operis breuitati etiam prospiceremus, Latina idiotismorum interpretatione contenti, exempla omisimus: quorum tamen & librum, & caput, ac versus numerum indicauimus. Cum enim libri sacri præsto sint, quorum lectio huius operis usum, atque adiumentum postulat; superuacaneum fuisset ea omnia exempla in hunc locum conferre. Atque hac quidem in re præposterus ordo est vitandus. neque enim ab idiotismorum & phrasium lectione ad Bibliorû cognitionem, sed contrà à sacra Scripturæ lectione ac studijs, ad idiotismorum congeriem, veluti ad Dictionarium, quod consulatur, recurrendum est. Superioribus annis editus fuit à Vuesthmero quodâ liber, qui, Phrasæ sacrae Scripturæ, inscriptus est: utilis is quidè, nisi auctoris veneno alicubi infectus simplici aliàs lectori, nocere potius, quàm prodesse potuisset. quem F. Laurentius Villa-Vicentius nostras, pius ac doctus vir, meliori, tutiori que restitutum lectioni, denuo Antuerpiæ edi curauit. quem librum si quis legerit, magnos se progressus facere sentiet. est enim variis diuersorum auctorum de eadem phrasi sententijs refertus, multiplicique rerum disputatione ornatus. Nostrum autem hoc opus non tam ex interpretum & doctorum virorum placitis, quàm ex simplici hebraici sermonis obseruatione, familiarique usu est concinnatum: atque adeo ad eam rem, quam explicandam suscepimus, hoc est, ad sermonis, & idiotismi hebraici cognitionem, in primis opportunum fore arbitramur. Nam, quod ad res, rerumque significationes explicandas pertinet, id à nodis in eo libro, quæ De arcano sermone inscripsimus, abundè est præstitum. Quem quidem conatum, sicut ceteros omnes nostros, non tam ex eius expectatione, rei que ipsius comparatione, quàm ex animi nostri studio estimari, probarique optamus. neque verò ii sumus, qui nostras lucubrationes solas placere, easue ceteris præferri velimus: sed quicquid à nobis est præstitum, id eam potissimum ob causam à nobis est elaboratum, ut communi omnium Christianorum utilitati consuleremus, nostrisque, laboribus maiora ingenia ad aliquid maius his enitendû, præstandumque, inuitaremus, atque incitarem. Nihil enim nobis potest esse optatius, quàm, ut omnes Christiani diuino spiritu afflati, ut sua genti optabat Moyses, suis etiam hominibus prophetent.

Datum Calendis Martii, M. D. LXXII.

COMMUNES ET FAMILIARES HEBRAICÆ LINGVÆ IDIOTISMI.

1. **M**TER ea quæ in singulis linguis animaduersione digna censentur, unum illud apprimè utile est obseruare quid proprie vocabulum significet, deinde ad quas res per similitudinem transferatur. Vocamus autem similitudinem quamcunque metaphoram, siue analogiam, siue ampliatiōem, comparationem aut rerum ipsarum vel significationum affinitatem. Ut Dominus proprie is dicitur qui suo imperio alium domat & regit, vel qui domui præst. aliquando verò extenditur ad significandum maritum, præterea præcipuus & summus in unaquaque arte vel ratione Dominus dicitur. Sic etiam Pater cum eum significet qui alium genuit, pertinet quoque ad significandum summum aliquem in aliqua arte magistrum, ac præsidem collegij, societatis, rei, vel negotij: ut Pater canentium cithara, summus in ea arte & optimum perfectissimūq; cæterorum doctorem, aut inuentorem dexterrimum interpretamur.
2. Verba quoque figuratè usurpantur ad maiore significationis elegantiā: ut Volare, pro præstantè esse in aliqua re vel actione, & celeritate maxima ferri: Stillare, pro loqui: Vigilare, pro diligenter curare: Florere, pro ornatu decoreq; magno agere.
3. Epitheti aut adiectiui loco possessiuus casus usurpatur: ut Filius perditionis, filius perditus: Filius mortis, morte dignus aut capitis damnatus iure ipso: Mulier virtutis, pro femina strenua & forti.
4. Substantiuis formalibus nominibus adiectiuorum loco maioris significationis causa Scriptura vititur. ut, Quoniā iustus Dominus iustitias dilexit: id est iustos. & Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, id est, iniquos.
5. Interdum sub communi & indefinito verbo aliud intelligitur certum nomen, vel à verbo ipso deductum, vel ex sententiā ipsius obseruatione manifesta explicandum: ut, Vnam petij à Domino, & hanc requiram, intelligo petitionem. Et nuntiavit illi, subaudio nuntius.
6. Aliquādo antecedens, pro cōsequenti, aut prius pro posteriori usurpatur: ut, Sicut mercenarius expectat opus suum, id est mercedem operis, Job 7. Et emendo emam abs te pro commutatione, id est, pro re aliqua vel pretio: 2 Reg. 24. Et quā dabis homo commutationem pro anima sua? Matth. 10.
7. Est & Appositionis figura vsus cum præpositionibus & sine præpositionibus, maxime cū posterior Appositionis pars nomen proprium est, exponitq; priorem: ut, Impetum fecerunt in virum, in Lot. Gen. 19. & Obseruate in puero, in Absalom, 2 Reg. 18. Et carnem cum anima sua, sanguine suo, non comedetis: Gen. 9.
8. His affinis est Anadiplosis quæ maioris significationis emphasis & notationis causa eadem repetit verba: ut, Quoniam ecce inimici tui Deus, ecce inimici tui peribunt, Psal. 92. Et Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, Psal. 94.
9. Est & Eclipsū non rara obseruatio, quæ vehemētem animi angustiam dicentis indicant: ut, Sed tu Domine vsque quo? Psal. 6. Et oculus meus extractus est, & non quiescit, neque intermissiones, Thren. 3.
10. Substantiua nomina pro aduerbijs capiuntur, præsertim adiuncta præpositione. ut, Fecerunt seruire filios Israel in duritia, id est, duriter & grauiter. Exod. 1. Et, In finem dilexit eos, id est, extremè. Iohan. 13. Et absorpta est mors in victoria, id est, victoriosè. Isai. 26.
11. Infinitiuus sepe pro nomine aut pro gerundio accipitur: ut Comedere, bibere. Hag. 2. paulum sedere, paulum quiescere Proverb.
12. Nomē substantiuum geminatum in diuerso genere omnem illam naturam in vniuersum complectitur, quamquam speciebus & formis diuersam: ut, Auseret Dominus sustentaculum & sustentationem, Isai. 3. Et, Nunquid audire potest seruum tuus cantores & cantatrices? 2 Samu. 19.

Nomen Substantiuum geminatum atque posteriori loco pluraliter pronuntiatum, excellentiam significat in suo genere, ac superlatiui latini vim indicat in priori. ut, Sancta sanctorum, id est, sanctissima: Canticum canticorum, id est, præstantissimum canticum. Vanitas vanitatum, id est, ipsissima vanitas vanissima.

Duo nomina substantiua simul posita eiusdem ferè significationis, quorum posterius est, in genitiuis sese ita exponunt, ut prius partem posterioris indicet: ut, Terra pulueris, Dan. 12. id est, portio pulueris, aut terra minutissima qualis puluis est.

Substantiuum nomen repetitum distributionem significat: ut, Septem septem, Gen. 7. id est, ex singulis speciebus septena. Et cepit eos mittere duos duos. Mar. 6. id est, binos. Et in valle Sidim putei putei bituminis, id est, ubique putei.

Verba siue nomina adiectiua geminata augent sententiam & vehementiori voce pronuntiantur: ut, Contaminatus contaminatus censebitur, Leuit. 13. Cecidit cecidit Babylon illa magna, Apoc. 22.

Adiectiua cum verbis constructa Aduerbij naturā admittunt: ut, Non bonum hominem esse solum, Gen. 2. id est, non bene aget homo solus. Et leue est ut sis seruus meus ad suscitandas tribus Iacob. ponam te in lucem gentiū ut sis salus mea vsq; ad extremum terræ. Isai. 49. id est, Nō leuiter es tu seruus meus ut hoc tantum facias, sed illud etiam factururus es. Et tu Bethlehem Ephratha, parum est quod es in millibus Iudah: ex te enim egredietur qui sit dominator in Israel, id est, non de nihilo est te esse in millibus Iehuda.

Collectiuum nomē per Syllepsim construitur cū verbo plurali: ut Dimitte populum meum ut colant me. Exod. 8. Et viderunt omnis Ecclesia, quod expirasset Aharon, Num. 24.

Plurale nomen iunctū verbo singulari exponitur partitione singillatim: ut, Filia incedit super muro, id est, unaquaq; una post aliam. Gen. 49. Musca mortis fætore facit unguentum, id est, qualibet musca mortua.

Pronomina Hebræus sermo in altero casu quā substantiuum nomen ponunt, cū tamen ad eandem rem vtrumque referatur: ut, Nox illa occupet eam caligo, Job 3. id est, Illam noctem caligo occupet. Et Dominus in calo sedes eius, id est, Domini sedes in calo est, Psal. 10.

Nominatiuum pronominis, quod postea in alio casu cum verbo repetitum construitur, emphasis habet, & quasi notationem personæ & officij: ut, Ego in via, deduxit me Deus, Gen. 44. id est, Dum ego iter facerem, deductus sum à Deo. & An ieiunando ieiunauerunt me ego, Zachar. 7. &, Etiā tu, in sanguine testamenti tui, emisi vinctos tuos de lacu in quo non est aqua, Zachar. 9.

Participium præteriti nonnunquam actionem finitam & præteritam atque transactam notat: ut, Qui sedent in sepulchris, & in obseruatis morantur, Isai. 65. id est, In ijs quæ iam obseruari deserunt. Et vidit quod expectatum esset, Ezech. 19. id est, Quod spectari desitum esset, nihilq; inuisset illa spectatio.

Hypallage frequens est in Scripturarum lingua: ut, Et ciuitatem miserunt in ignem, Iud. 1. id est, Ignem in ciuitatem. Et, Ecce misit ad te Naaman seruum meum, ut colligas eum à lepra sua, id est, Lepram eius ab ipso.

Coniugationes Verborum considerare operæpretium fuerit, magna enim significatio verbis adiungitur ex coniugatione; nam aut augetur aut minuitur, aut reciprocat, aut etiam mutatur sententiæ vis: id quod Hebræicè scientibus est apertissimum: atque hætenus tantum cuperem Theologos omnes, imo omnes sacrarum literarum studiosos Grammaticis Hebræicis operam dare, ut vel legere & coniungere singuli possent, magnum profecto vsum adepturi: is labor vnius fere mensis tantum erit, cætera exiguo negotio ex huius apparatus lectione accedent.

Tempora Verborum non sunt perpetuò ad amussim obseruanda, nam futura apud Prophetas in Præterito referuntur tanquam rerum futurarum spectatores factos à Deo, quibus

26. adeo certa erant resposæ ac si facta transactaq; res iam fuisset. Futuro vtuntur Hebræi in significatione earum rerum, quæ vel perpetuæ sunt, vel secundum naturam, vel secundum ius, æquitatē & decorū, ita esse debent. Estq; ea vis Præteriti apud illos in disciplinis quæ apud Latinos Præsentis. Absoluuntur enim verba in disciplinis à tēporis significatione, & rei ipsius siue actionis siue passionis proprietatem certitudinemq; significant: id quod Hebræis per futurum tempus fit, multoq; quam Latinis rectius, nam futurum præteriti & præsentis rationes in se continet, quod facile probatur in negatione futuri. Qui enim à principio rerum verè negaret, hoc modo: Homo non erit iniustus; is nimirum cætera tempora negaret verissimè. Homo non fuit iniustus, & homo non est iniustus. At verò, qui à principio negaret hoc modo; Homo non fuit, vel non est iniustus; is non continuo sic dicere verè posset: Homo non erit iniustus. Complectitur ergo futurum cætera tempora quibus illud minimè continetur, atque hæc ratio ad elegantem & certam multorum locorum explicationem obseruanda diligenter est: maximo vsui futura non modo ijs qui Hebræica, sed ijs etiam qui Latina Biblia legunt; quibus sæpe futurum pro omni tempore est exponendum: vt, Os habent, & non loquentur: Oculos habent, & non videbunt: Aures habent, & non audient: Nares habent, & non odorabunt: Manus habent, & non palpabunt: Pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo.
27. Illud præterea animaduertendum est vulgatum Hebræicè sciētium præceptum, solere præteritum verbum in futurum, & contra futurum in præteritum conuerti adiuncta utrique coniunctione, Et: non semper, sed ubi coniunctio illa Hebræice est VAV cum vocali pathaah, quam vau conuersiuam Grammatici dicunt.
28. Verba quæ exhortationem vel dehortationem significant, completiuè exponuntur, vt: Ne timeas, id est, Ne frangaris metu, Exod. 13.
29. Quedam sunt verba quæ cum non significant motum, tamen præpositionibus adiunctis cum motu & applicatione exponenda sunt: vt, Accipient ad te vitulam ruffam, id est, Acceptam ducent ad te, Num. 19. Et cepit populus scortari ad filios Moab, Num. 25. id est, Transire ad filios Moab scortationis studio. Et: Prophanasti in terram coronam eius, id est, Prophanando deiecasti, Psal. 89.
30. Datiuus præter verbi solennem cōstructionem orationi adiectus, utilitatis & vsus significationem indicat. vt, Exi tibi de terra tua & de cognatione tua, Gen. 12. id est, Tu solus tibi ad tuamq; utilitatem migrato istinc. Et ecce Rex tuus venit tibi iustus, Zachar. 9.
31. Imperatiuus aduerbij demonstrantis aliquando vim obtinet, vt: Vide, odor filij mei sicut odor agri pleni, Genes. 27. Vide, verba tua bona, 1 Sam. 15.
32. Non raro Imperatiuus aduerbij loco ponitur iunctus alij verbo: vt Festina exaudi me, Psal. 102. id est, Quam citissimè vel festinanter.
33. Secunda persona Imperatiui præsentis Hebræici sermonis idiōmate nonnunquam vsurpatur pro tertia futuri imperatiui. vt: Accipite à vobis leuandam Domino, quisque spontaneus conferat eam, id est, Accipiant. Exod. 35. Deuolue ad Dominum, liberet eum, id est, Deuoluat ad Dominum, liberet eum.
34. Imperatiui in affirmatiuis, & Futuri in negatiuis præceptis vsus est frequentissimus. vt: Honora patrem tuum &

matrem tuam. & Non furtum facies, non occides, non concupisces. Negatiua enim præcepta perpetua sunt, omniq; tempore obligant, idq; futuro rectè significatur.

Infinitiuus cū alio verbo tertiæ personæ iunctus, in eandem personam transferri potest vt melius explicetur. vt: Et patres accenderunt ignem, & mulieres ponere pastam, Iere. 7. Et, Quinetiam cerua agri gemit, & derelinquere, quia non erat gramen, id est, dereliquit.

Idem verbum geminatum priori parte in Infinitiuo siue Gerundio posita, assuefactionem & vehementiam significat. vt Faciendo faciam misericordiam in te, propter Ionathan fratrem tuum, 2 Sam. 9. Castigare castigauit me Deus, sed morti non tradidit me, Psal. 117. Et venire veniet, & non tardabit, Habac. 2.

Idem Infinitiuus repetitus in oratione negante negationem intendit. vt: Vngendo non unctus sum, id est, Nequaquam sum unctus, Dan. 10. Et releuando non releuabunt populum hunc, Mich. 1.

Verba exhortationis, conuocationis, vel monitionis alteri verbo præponi solent studij significandi causa, & per Aduerbium exponuntur. vt: Venite faciamus lateres, Gen. 11. i. Age paremus lateres. Venite & disperdamus eos de terra: id est, Celeriter & contentè atque velociter disperdamus.

Nonnunquam ex duobus verbis prius posterioris antecedens est, vt: Et tu exurgens Domine misereberis Sion, Psal. 102. id est, Surges vt miserearis.

Tertia persona præteriti, & futuri etiam, aliquando impersonaliter exponitur, cū actio ad multitudinem, siue ad perpetuitatem refertur. vt: Quoniam vocabitur remissio Domini, Deut. 15. Et, A sæculo non audita sunt, neque mandata sunt, Isai. 64.

Personarum verbi mutatio in eadem oratione quanquam ad eandem personam vel rem relata, frequens est in sacris libris, maximè verò in carminibus. vt: Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos & misereatur nostri, vt cognoscamus in terra viam suam, in omnibus gentibus salutare tuum, Psal. 66. Et, Quia pudefient ab arboribus quas concupiuitis, Isai. 1.

Plura verba primæ aut secundæ coniugationis actiue vocis neutropassiuam significationem habent, idq; ex Spiritus sancti interpretationibus docemur. vt: Credidit Abraham Deo, & imputauit illi iustitiam, Gen. 15. hoc est, (vt D. Paulus exponit) Imputatum est illi ad iustitiam, Rom. 4. Et, Vt iustus fias in sermonibus tuis, Psal. 51. Apostolus interpretatur, vt iustificeris in sermonibus tuis, Rom. 3. Et, Absorpsit mortem victoriā, Isai. 25. id est, Absorpta est mors in victoriā, ita Paulus, 1 Corinth. 15. Et, Neg, etiam aperiet aurem tuam, pro, Aperta erit auris tua, Isai. 48. Et, Aperient portas tuas, pro, Apertæ erunt portæ tuæ. Et: Quia de mercede meretricis collegit, pro collecta est, Mich. 5. Et: Noctes laboris subtraxerunt mihi, Job 7. id est, Subtractæ sunt.

Verba quæ culpæ auctoritatem significant, & Deo attribuuntur qui culpæ auctor nequaquam est, ita exponi debent, vt Deus non actiue, sed priuatiue se habeat in ea re ex qua priuatione & subductione Dei, homines in tenebras profundas sese suo ipsorum impetu coniiciunt horrendo cum periculo, cū proni ad malum sint ab adolescentia sua, hoc modo exponenda sunt illa: Indurabo cor Pharaonis, Exod. 7. Et, Quare errare facis nos à vijs tuis? Isai. 63. Et, Deus autem huius sæculi excacauit mentes incredulorum, 2 Cor. 4.

A. BONO ad malum lo-
qui, Gen. 31, 24 & 2.
Sem. 13, 22. pro:
blandum siue af-
perum.

A Boue vsque ad a-
finum, vsq; ad pe-
cus. Exod. 22, 4. pro: siue bos fuerit,
siue asinus siue pecus.

Ab acinis & vsque ad corticem non co-
medere. Num. 6, 4. id est: siue illud
fiat de acinis vuarum, siue de cortice
earum.

A faciebus sacerdotum scribere, Deut.
17, 18. pro: Ad exemplar sacerdotum,
vel accepto exemplari sacerdotum,
eorumque auctoritate.

A Deo vel Domino esse. 1. Par. 5, 22.
& 13. 1 Reg. 2, 15. & Ier. 51, 53. id est:
Deum auctorem esse & velle.

A Domino è cælis pluere, Gen. 19, 24.
Emphatica repetitio, pro: Dominum
è cælo pluuiam mittere.

A die in diem, & à mense in mensem.
Esth. 3, 7. pro: singulis diebus & sin-
gulis mensibus.

A die vsque ad noctem consummabis
me, Ies. 38, 12. pro: spacio vnus diei.

A diebus meis. Iob 27, 6. pro: Quam-
diu vixero.

A die hac & supra. Hag. 2, 16, 19. pro:
ab illo tempore & in futurum.

A facie Dei vel Domini. 2. Para. 34, 27.
& Malach. 3, 14. id est: coram Domi-
no. Quò à spiritu tuo, & quò à facie
tua fugiam? Psal. 139, 7. pro: Quo-
modo spiritum tuum & conspectum
latebo? Spiritu qui est à facie mea.
Ies. 57, 16. pro: à me immissus. Vide
Facies & Spiritus.

A facie. Psal. 102, 11, & 18. Ier. 41, 9. id
est: ob vel propter.

A filiis hominum. Psal. 21, 11. pro: ex
hominum numero.

A fine quadraginta dierum. Num. 13,
26. pro, Exactis quadraginta diebus.

A longe. Ies. 25, 1. id est: A longinquo
tempore vel ante multa tempora.

A masculo ad foeminam. Num. 5, 3.
pro: tam masculos quàm foeminas.

A magno & vsque ad paruum. Est. 1, 20.
pro: Tam maiori quàm minori. &
sic 1 Sem. 30, 19. Non deesse à paruo
& vsque ad magnum: id est: Neque
paruum neque magnum.

A puero ad senem. Gen. 19, 4. pro: tam
pueri quàm sènes.

A viro & vsque ad mulierem, 2. Sem. 6,
19. pro: tam viris quàm mulieribus.

A non sicut tu. Ier. 10, 6. pro: Ex eo quòd
non est tibi similis.

A tergo non recedere, Ier. 32, 40. id est:
Beneficijs prosequi non desinere.

A celsitudine eius non potero erui. Iob
31, 23. Id est, propter maiestatem vel
excellentiam eius.

A voce gemitus mei. Psal. 102, 6. Id est:
præ gemitu meo. & sic de similibus.

A seculo. Prou. 8, 23. pro: A principio ab
initijs terræ. vide Seculum.

AB.

Ab homine vsque ad animal. Num. 3,

13. pro: tam ex hominibus quàm ex
animalibus.

Castrametari domui ab exercitu & à
transeunte. Zach. 9, 8. est: per circui-
tum eius castra locare, ne ledatur ab
aliquo exercitu, aut à transeuntibus.

Ab exaltatione tua dispersæ sunt gen-
tes. Ies. 33, 3. vel ob sublimitatem tuâ,
seu celsitudinem.

Ab heri. Vide Heri.

Ab homine eijcere. Dan. 4, 29. pro: A
commercio hominum.

Ab seu Ex ipso Ies. 18, 2, 7. pro, Iam in-
de à suo exortu, vel ab ipso egressu ex
Ægypto, ab eo tempore.

Ab Oriente & ab Occidente Ios. 11, 3.
sub. habitans.

ABBREVIARE.

Abbreviari anima. Num. 21, 4. & Iud.
10, 16. est, Angustijs affici & à longa-
nimitate recedere.

Abbreviati manu, 2 Reg. 19, 26 Ies. 37,
27. pro: Imbelles, imbecilles siue
infirmi effecti sunt.

Nunquid manus Domini abbreviata
est? Num. 11, 23. Id est: Nunquid Do-
mini potentia est imminuta? sic Esa.
50, 2 & 59, 1.

Abbreviari spiritu, Iob 21, 4 Mich. 2, 7
est, præ angustia animum desponde-
re: & minorem contemptioremque
fieri.

ABIRE.

Abire in via vel per viam, Gen. 32, 1 &
1 Sem. 24, 8. est, Cœptū iter pergere.

Abire in terram, Gen. 36, 6. pro: Adre-
gionem aliam longius concedere.

Et dixit: Abi, aliàs vade Daniel, Dan.
12, 9. Quasi dicat: Sufficiat hoc tibi,
ne vltra inquiras.

Vocauerunt eos, sic abierunt à facie eo-
rum. Ose. 11, 2. pro: Vt illi vocabant,
ita isti terga illis obuertebant.

Abeunt aquæ. vide Eo is.

Panem abire de vasis. 1 Sem. 9, 7. pro,
cibum deficere.

Abire in consilijs. Ierem. 7, 24. pro, Per-
tinaciter sua sequi consilia.

Abire per viam cordis. Ies. 57, 17. est,
quicquid cordi gratum est, facere.

Abire post duritiem cordis. Ier. 9, 14. Id
est: obstinatè libidini cordis obsequi.

Abire post vanitatem & idola. vide Eo,
& ambulo.

Abire eundo, 2 Sem. 3, 24. pro, securum
nihilque sibi metuentem redire.

ABIECTVS.

Abiecti gentium, Ies. 45, 20. pro, Inter
gentes abiectissimi.

ABIES.

Esse vt abies virens Ose. 14, 9. est, vt al-
tus & sublimis imperium habere, &
potestati non subiacere.

Ludere in omnibus lignis Abietum
2 Sem. 6, 5. pro, Omnibus instrumen-
tis musicis, quæ fieri solebant ex li-
gnis abiegnis.

Abietes tremere, Nach. 2, 4. per transla-
tionem significat, principes contrem-
iscere, vel hastas abiegnas esse ve-
nenatas.

ABLACTARE.

Silere facere animam sicut ablactatum

Psal. 131, 2. Id est, Compescere, quie-
tumque animum reddere, omnia ex-
spectando à Deo, perinde ac à matre
sua nuper ablactatus puer expectat,
quum ex se nihil possit.

ABOMINARI.

Non abominabitur anima mea vos, Le-
uit. 26, 11. id est: Non dedignabor a-
pud vos habitare.

Abominando abominatus est populum
suum Israel David, 1 Sem. 27, 12. pro:
Omnino fordui illi gens Israelitica.

Abominatio Ægyptiorum, omnis pa-
stor pecudum, Gen. 46, 34. id est:
Ægyptij omnem pastorem ouium de-
testantur: Sic Leuit. 11, 10. Abomina-
tio erunt vobis. mox seipsum expo-
nens, dicit, de carne eorum non co-
medetis.

Abominatio Domini est. Deut. 7, 25 &
17, 1. pro, Dominus detestatur &
abominatur illud. & sic de alijs. vt,
Septem sunt abominationes animæ
eius. Prou. 6, 16. pro, Septem abo-
minatur ipse.

Abominationem Domini quam habet
odio, dijs facere. Deut. 12, 31. pro, Id
quod maximè detestatur Dominus,
Dijs seruiendo perpetrare.

Abominationes facere valde, 1 Reg. 21,
26. est, Facta scelerata & valde abo-
minanda patrare.

Proijcere super aliquem abominatio-
nes. vt Nach. 3, 6. Est turpem & foe-
dum illum reddere.

Abominatio Ammonitarum 1 Reg. 11,
5. id est, Idola. & sic de multis alijs.
Terram ponere in abominationem, Ier.
2, 7. est, In ea idola colere.

Facere iuxta abominationes Gentium,
2 Reg. 21, 1. est, Non aliter quàm gen-
tes abominanda facere, siue ritu Gen-
tium idola colere.

ABSCINDI.

Abscindi ab ouili pecus, Hab. 3, 17. &
Abscindi virum à throno 1 Reg. 9, 5.
pro, Auferri, & è medio tolli.

ABSINTHIUM.

Comedere facere absinthium, & ciba-
re absinthio, Ier. 9, 15 & 23, 15. pro, Af-
fligere.

ABSCONDERE.

Abcondere à consilio malignorum,
Psal. 64, 3. & à flagello linguæ Iob. 5,
21. pro Protegere & tutum reddere.

Abcondis eos in abscondito faciei tuæ,
Psal. 31, 21. pro, Statuis illos ante
faciem tuam, vbi sunt tanquam in
abdito, & latibulo tutissimo. & sic,
Abscendet in abscondito tabernacu-
li sui, Psal. 27, 5. & alia eiusmodi.

Abcondi virum à socijs suo Gen. 31, 49.
pro, Discedere alterum ab altero.
Verbum siue rem abscondi ab aliquo.
1 Reg. 10, 3. 2 Sem. 18, 13. & quæ sunt
eiusmodi. pro, Rem eum latere. &
Abcondere quid ab aliquo Ios. 7, 19.
2 Sem. 14, 18. est, eum celare.

Nunquid abscondetur à Domino quid-
quam? Gen. 18, 11. pro, Latebit ali-
quid Dominum, vel erit difficile?

Abcondere se à boue aut agno errante,
A 3 Deut.

Deut. 22, 1. est, Simulare se illum non videre.

Bonum abscondere, Psal. 31, 20. pro, Seponere, recondere.

Cor abscondere ab intelligentia, Iob 17, 4. pro, Communi sensu priuare. Abscondere se à facie Dei, Gen. 4, 14. est, Coram eo non apparere.

Abscondere dolorem ab oculis, Iob 3, 10. Id est, Efficere vt non videant molestias.

Abscondere oculos suos à viro dāte de semine suo Molech. Leuit. 20, 4. est, Connuere & eum occidi non curare.

Ne abscondas à me praecepta tua, Psal. 119, 19. id est, Ne permittas vt ego destituatur doctrina legis tuae.

Abscondita est via mea à Domino, Ies. 40, 27. pro, Latet Deum quid agam, mores meos & consuetudines ignorat.

Viro cuius via abscondita est, Iob 3, 23. id est, Qui nescit qua via incedere debeat propter afflictiones.

Habitare in abscondito Altissimi, Psal. 91, 1. id est, Sub praesidio Dei manere.

Abscondito tuo implebis ventrem eorum, Psal. 17, 14. pro, Opibus quae à te proficiunt, & in thesauro tuo sunt reconditae, explebis desiderium eorum.

Abscondere in abdito suo iniquitatem suam, Iob 31, 33. pro, Apud se.

In absconditis impetere sagittis, Psal. 64, 5. pro, Occultè & ex insidijs iaculari.

Consiliati sunt super absconditos tuos, Psal. 83, 4. id est, Aduersus hos quos protegis, vel qui à te deserti videntur, quum tamen eos protegas, machinati sunt.

Sit super vos absconditio. s. illorum deorum, Deut. 32, 38. id est, Vos protegant.

Et ibi absconditio fortitudinis eius. s. reuelata est, Habach. 3, 4. id est, Fortitudo Domini quae antea resecta fuerat, eo loci detecta est.

A B S Q V E.

Absque iniquitate in manibus meis, 1 Par. 12, 17. pro, Quum nullam iniquitatem admiserim.

Sic, absque prauaricatione mea, & absque peccato meo, Psal. 59, 4, 5.

A B S T E R G O.

Abstergam Ierusalem sicut abstergit quispiam scutellam, 2 Reg. 21, 13. pro, Repurgabo ciuibus suis.

A B S I T.

Absit, non morieris, 1 Sem. 20, 2. pro, Prohibeatur à te. sic Ios. 22, 29. Absit nobis à nobis.

Absit mihi à Domino, 1 Sem. 26, 11 & ibid. 24, 7 & 1 Reg. 21, 3 & eiusmodi multa: pro, Auertat Dominus, prohibeat, ne permittat.

A B V N D A N T I A.

Abundantia otij fuit ei, Ezech. 16, 49. id est, In prosperitate rerum omnium, secura, & omnis curae expers vixit.

A B Y S S V S.

Et tenebrae (erant) in superficie abyssi, Gen. 1, 2. id est, Tegebant immensam aquarum profunditatem.

Benedicet te benedictionibus abyssi cubantis subtus, Gen. 49, 25. id est, Habitare faciet te in terra fertili: vocatq; benedictiones abyssi, fructus qui ex profunditatibus terrae supernè ascēdūt. Iudicia tua abyssus multa, Psal. 36, 7. id est, Profunda valde & inscrutabilia. Vide Vorago.

A C C E D O.

Accedere ad propinquam, Leuit. 18, 6. ad uxorem, Deut. 22, 14. pro, Rem habere cum ea.

A C C I N C T V S.

Ne laudet se accinctus sicut discinctus, 1 Reg. 20, 11. id est, Is qui iam primum ensē accinxit, initurus praelium ne gloriatur perinde atque is qui adepta victoria soluit zonam in qua est ensis. q. d. ne canat triumphum ante victoriam.

Congregare se ab omni accincto cingulo, 2 Reg. 3, 21. pro, Ab ea aetate in qua primum gestare solent ensē.

Exultatione colles accinxerunt se, Psal. 65, 13. pro, Superuestiti sunt laetis viridibusq; herbis.

Accinxisti me laetitia, Psal. 30, 12. Vide Saccus.

Accingere fortitudine, Psal. 18, 33. Prou. 31, 17. Fortem & robustum reddere, & fortitudine accingi, Psal. 65, 7 fortē esse.

Debiles accincti sunt robore 1 Sem. 2, 4. pro, Viribus superiores facti sunt.

A C C I P E R E.

Accipere aliquam, 1 Par. 2, 19, 21. i. ducere eam in uxorem.

A C C V M B E R E.

Accumbere, dormire, euigilare, Psal. 3, 6. pro, Domino protegente summa tranquillitate & securitate frui.

Semitam meam & accubitus meum ventilasti, Psal. 139, 3. id est, Iter quo gradior, & locum in quo recumbo explorasti, palamq; fecisti.

Nec rapias accubitus iusti, Prou. 24, 15. pro, Cubile eius, locum in quo solet habitare.

A C E R V V S.

Congregare, sicut aceruum, aquas maris, Psal. 33, 7. pro, Aquas in vnum conglobare & condensare.

Posuerunt Ierusalem in acervos, Psal. 79, 1. id est, Redegerunt eam in acervos ruinarum.

In maxilla asini aceruum acervorum percussit, Iud. 15, 16. id est, Homines occisos acervatim proieci.

Ingredieris in senectute in sepulchrum sicut ascendit acervus in aream in tempore suo, Iob 5, 26. q. d. Non morieris ante mortem naturalem, sed senex.

A C E T V M.

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger mittentibus illum, Prou. 10, 26. q. d. Non secus ac acetum & fumus officiunt, illud quidem dentibus, hic verò oculis: ita piger pigritia sua ijs qui mittunt illum, est detrimento.

A C I E S.

Instructores aciei 1 Par. 12, 38. pro, In acie structa pugnantes.

A C V E R E.

Acuere oculos contra aliquem, Iob 16, 9. est, Terribilibus oculis eum intueri. Acutiores lupis vespertinis, Habach. 1, 8 id est, rapaciores.

A D.

Ecce ego ad ceruicalia vestra, Ezech. 13, 20. pro, En ego de puluillis vestris hoc vobis praedico.

Ad lites & cōtentionem ieiunare, Ies. 58, 4. id est, Maius otium vacandi litibus quaerere.

Ad sonitum fistularum voraginem vocare, Psal. 42, 8. est, Voraginem eundem strepitum edere, quem emittunt fistulae.

Præcepit praecepta Dominus Moyses ad filios Israel, Leuit. ultimo versu ultimo. pro, Vt exponeret illa filiis Israel.

A D A M A S.

Cor suum posuerunt adamantem, ne audirent legem, Zach. 7, 12. id est, Obstinatè in animo suo constituerunt verbis legis non velle parere.

Vt adamantem, fortiolem filice dedi frontem tuam, Ezech. 3, 9. id est, Vt adamas durior est filice: sic constantiam tuam fortiolem reddidi, pertinacia illorum, sub. Israelitarum.

A D D E R E.

Addere ad audiendum, Deut. 5, 25. pro, Iterum audire.

In anno quinto comedetis fructum eius, vt addere faciat vobis prouentum eius. Leuit. 19, 25. pro, Vt multiplicet vobis Deus, &c.

Addere adhuc ad loquendum, Iud. 9, 37. Et addere adhuc ad interrogandum 1 Sem. 23, 4. Item non addere ultra conspici, Iud. 13, 21. pro, Rursum loqui, Iterum interrogare, non posthac apparere: & sic de ceteris.

Addiderunt amplius odio habere eum, Gen. 37, 5. pro, Maiore odio persecuti sunt eum.

Addere centum vicibus 1 Par. 21, 3. id est, Centuplo maiorem reddere.

Sic faciat mihi Dominus & sic addat, Ruth. 1, 17. 1 Sem. 20, 13. 2 Sem. 19, 13. & plura alia. pro, Dispeream, vel hæc & talia inferat in me Dominus, si, vel nisi; semper enim aliquid subauditur.

Addite annum super annum, & agnos iugulent, Ies. 29, 1. pro, Elapsis pauculis annis.

Additum est bellum esse, 1 Sem. 19, 8. motum est rursus bellum.

Audiet sapiens, & addet doctrinam, Prou. 1, 5. pro, efficietur doctior.

Addidit Saul timere à facie David amplius 1 Sem. 18, 29. magis ac magis sibi timuit à Dauide.

Addent mites in Domino laetitiam, Ies. 29, 19. pro, Magis quam antea latibuntur in Domino.

Addere peccatum super peccatum Ies. 30, 1.

Addere prauitatem ibid. 1, 5. & addere fornicationes, Ezech. 23, 14. & si quæ sunt eiusmodi, pro, Subinde magis ac magis

magis peccare, praua & nefaria opera prioribus alijs superaddere.

Addidisti sapientiam & bonum super famam quam audiui 1 Reg. 10, 7. pro, Sapientia & bonitas tua superant famam quam audiueram.

Addidi sapientiam super omnem qui fuit ante me in Ierusalaim, Eccle. 1, 16. id est, Comparauit mihi sapientiā ampliore quam habuerūt qui me præcesserunt. & ibid. vers. ultimo.

Qui addit scientiam, addit dolorem, q. d. qui auget scientiam, simul auget quod eum cruciet, vel qui conatur admodum sapiens fieri, id non consequitur sine graui labore & animi molestia.

Non addetis vt detis paleam, Exod. 5, 7. pro, posthac non estis daturi. & ita de similibus.

Addidit Abraham & accepit vxorem, Gen. 25, 1. pro, Abraham aliam duxit vxorem.

ADDUCERE.

Adducere oblationem Domino, Gen. 4, 3, 4. pro, Offerre Domino.

Nunc adduxi illam alias illud, & erit ad desolandum? Ies. 37, 26. pro, Nunc huc vsque illam perduxit vt desolaretur? vel vt destrueret, s. ciuitates munitas.

Vox adducentium confessionem in domum Domini, Ierem. 33, 11. id est, Eorū qui bene precaturi & gratias acturi Domino, ad eam sacram adeunt.

Ecce adduco super te malum 1 Reg. 21, 21. Ierem. 19, 3. id est, En ego prædico me tibi illaturum mala.

Adducā vos in vinculo fœderis, Ezech. 20, 37. pro, Feriam vobiscum fœdus.

ADEPS.

Claudit se adeps propter ferrum, Iud. 3, 23. id est, Ne adeps egrederetur, ferrum adactum continuit.

Adipe suo clauferūt corpus suum: Psal. 17, 10. id est, Præ pinguedine, corporis sensus & meatus sibi præclusere.

Operuit impius faciem suam adipe suo, Iob 15, 27. pro, Deditur delitijs bene curauit cutem suam.

Adducere oblationem de adipe pecudum, Gen. 4, 4. est, Pinguissimas gregis oues offerre.

Eleuare de adipe cuiusque rei, Numer. 18, 29. est, Optimam quamque partem offerre. nomine enim adipis, vel pinguedinis, optimum quodque intelligūt Hebræi. sic: Adeps granorum tritici, Deut. 32, 14. Adeps frumenti: Psal. 81, ultimo & Psal. 141, 14. significat florem farinæ, vel optimum & præstantissimum in tritico. Vide Pinguedo.

ADHÆREO.

Non adhærere manui quidquā de anathemate, Deut. 13, 17. pro, non referuare apud se quicquam.

Animam pulueri adhærere, Psal. 119, 25. id est, non parum abesse quin ad sepulchrum deferatur.

Animam adhærere alicui, Gen. 34, 3. Psal. 63, 9. est, Eum vehementer admare.

Adhærere mulieribus alienigenis amā-

do 1 Reg. 11, 2. est, Se totum, eis seruando, mancipare.

Lepra Nahamā adhærebit tibi 2 Reg. 9, 27. id est, Lepra incurabili, qualis fuit Nahamī, laborabis.

Adhærere Bahal-peor: Psal. 106, 28. pro, Iugiter eius cultui additum esse.

ADHUC.

Quoniam adhuc visio in dies, Dan. 10, 14. pro, Quia hæc visio adhuc pertinet ad dies (illos). vel, Nondum desierunt visiones de ijs quæ tunc euentura sunt.

Adhuc tres dies, & reuertimini ad me 2 Paral. 10, 5. pro, Transactis tribus diebus adeste.

Adhuc remanent sexaginta quinque anni, frangetur Ephraim: Ies. 7, 8. id est, Sexagesimo quinto elapso. Et sic de alijs.

Adhuc modicum, & lapidabunt me: Exod. 17, 4. id est, Si res paulo magis processerit, vel post breue tempus. sic Os. 1, 4. & alibi.

Adhuc est quis tibi hîc? Gen. 19, 12. pro, Habes in hac ciuitate præterea aliquot tuos?

ADIIICIO.

Non adijciat vt veniat per te vltia incircuncisus, Ies. 52, 1. pro, Non veniet in te posthac.

ADIMPLEO.

Nō adimpleuit vt iret post Dominum, sicut Dauid, & c. 1 Reg. 11, 6. id est, Nō permansit in vero Dei cultu cuius studiosus Dauid fuerat.

ADIURO.

Adiurando adiurare 1 Sem. 14, 28. pro, Serio adiurare.

Det Dominus te in maledictionem & in adiurationem, Num. 5, 21. id est, Te reddat execrandam.

ADIVTORIUM.

Posui adiutorium super potētem, Psal. 89, 20. pro, Constitui Dauidem fortem, vt auxilium ferat populo meo.

ADOLEO.

Adolere de fermento confessionem, Hamos. 4, 5. id est, incendere incensum gratiarum actionis seu confessionis, in oblatione in qua offertur panis fermentatus.

Faciebant malū in oculis meis ab adolescentia sua, Ierem. 32, 30. id est, Tempore quo fuerunt in deserto.

Sustinere opprobrium adolescentiæ, Ierem. 31, 19. pro, Pœnas scelerum in adolescentia admissorum, luere.

Vxor adolescentiæ alicuius, Malach. 2, 14, 15. ea est quam quis adolescens in vxorem duxit.

Quæ relinquit ducē adolescentiæ suæ, Prou. 2, 17. id est, maritum.

Plange super maritū adolescentiæ tuæ, Ioel. 1, 8. id est, qui te adolescentulam duxit.

ADVENA.

Peregrini & aduenæ vos estis apud me, Leuit. 25, 23. declaratur ex præcedentibus. Dixit enim: Terra non vendetur absolute, quia mea est, & vos aduenæ: q. d. haudquaquam ius vobis est, apud me reputatis vt aduenæ terram

quæ mihi soli competit, absolute vendere.

ADVERSUS.

Esse aduersus aliquem vndique in die mali, Ierem. 51, 2. est, Eum inuadere & oppugnare.

ÆDIFICO.

Ædificare costam in mulierem, Gen. 2, 22. pro, Ex costa mulierem creare.

Adhuc edificabo te, & edificaberis, virgo Israël, Ierem. 31, 2. pro, Restituam te in pristinum statum ex captiuitate.

Destruere & non ædificare, Psal. 28, 5. est, Sine spe futuræ restorationis perdere.

Si conuersus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, Iob 22, 23. id est, Quam habuisti facultatē rursus assequeris: Ædificabuntur in medio populi mei, Ierem. 12, 16. pro, Feliciter agent cum populo meo.

Ædificati sunt facientes impietatem, Malach. 3, 15. id est, In summa prosperitate vixerunt. Improborum verba.

Ædificare domum firmam 1 Reg. 11, 8. pro, Longo tempore permanfuram familiam.

Ædificare domum fratris, Deut. 25, 9. est, Liberos, qui nomine fratris dicantur, procreare.

In sæculum misericordiam ædificari, Psal. 89, 3. pro, Instar ædificij summa arte constructi, durare.

ÆGROTO.

Ægrotare fecit, Ies. 53, 10. pro, Cruciatibus affecit.

Ægrotantibus ipsis, Psal. 35, 13. pro, Aliquod incōmodum vel tristitiam perferentibus.

Propterea non ægrotasti, Ies. 57, 10. pro, Ideo via illa minimè tibi fuit molesta: Mortibus ægrotantium mori, Ier. 16, 4. id est, Morte confectorum fame.

ÆNEA.

An caro mea ænea? Iob: 6, 12. q. d. an æneus sum ego, vt tāta perferre queā?

ÆNIGMA.

Aperire cum cithara ænigma, Psal. 49, 5. est, Cithara qua cantica decantantur, canere res arduas.

Ænigmaticè loqui ænigma, Iud. 14, 12: Ezech. 17, 2. pro, Ænigma proponere.

ÆQVVS.

Non est æqua via Domini, Ezech. 18, 25, 29 & 33, 16. pro, Non præbet se æquum Dominus.

Æquitas non potuit ingredi, Ies. 59, 14. f. Congregationem nostram.

Oculi tui videant æquitates, Psal. 17, 2. pro, Declara & pronuncia quæ recta sunt.

ÆS.

Terra sicut æs, Leuit. 26, 19. quæ nullum producit fructum: & ærei celi, Deut. 28, 23. qui rorem non demittunt.

ÆSTAS.

Versus est viror meus in siccitates æstatis, Psal. 32, 4. perinde succus meus exaruit, atque vehementi æstate humor desiccat.

ÆSTIMO.

Æstimare facere terram vt det argen-

tum, 1 Reg. 23, 35. pro, Imponere terræ tributum.

ÆSTVS.

Sicut æstus in loco sicco, sonitum alienorum humiliabis: sicut æstus in vmbra nubis, propago fortium humiliabitur, Ies. 25, 5. id est, alienos tumultuantes compescet, velut æstus frangit transeuntem, qui quod confugiat, in loco torrido & arenti non videt; & vti calor accessione nubis remittitur, sic ferocia superbiorum domabitur miserijs.

AFFERO.

Afferre Domino gloriam & fortitudinem, Psal. 29, 1. est, Laudem gloriæ eius tribuere, eumque fortissimum confiteri.

AFFLICTIO.

Septem diebus comedes cum eo infermentata, panem afflictionis, Deut. 16, 3. q. d. monumenta afflictionis quam pertulistis in Ægypto, & anxie notis in qua egressi estis ex ea.

Affligetis animas vestras, Leuit. 16, 29 & 23, 27. pro, Ieiunabitis.

Omne iuramentum ligaminis vt affligat animam, Num. 30, 14. pro, Omne promissum quo se, ad affligendam seipsam, iuramento constrinxit.

Affligite eas, Iud. 19, 24. & concubinam meam afflixerunt cap. 20, 5. pro, Constuprate eas, compresserunt eam.

AFFLUENTIA.

Affluentiam marium sugere, Deut. 33, 19. pro, Mercibus marinis abundare.

AGER.

In agro Moab, Gen. 36, 35. pro, In regione Moabitarum.

AGGER.

Succidite ligna & effundite iuxta Ierusalaim aggerem, Ierem. 6, 6. id est, Ex multa lignorum materia magno aggere constructo muros eius superate.

AGGRAVO.

Aggrauare cor, 1 Sem. 6, 6. est, Peruicacem & obstinatum esse.

Aggrauare iugum, 1 Reg. 12, 4, 10, 14. pro, Grauiusimum iugum imponere.

Die ac nocte aggrauabitur super me percussio tua, Psal. 32, 4. pro, Ingrauescet, indurescet.

Aggrauetur opus super viros, Exod. 5, 9. pro, Obruantur laboribus.

Aggrauatum est prælium contra Saul, 1 Sem. 31, 3. pro, Onus prælij versum est in Saulem.

AGNOSCO.

Agnoscere faciem in iudicio, Deut. 1, 17. est, Delectum personarum habere, ex vultu iudicare.

AHAH.

Ahah diei, Ioel. 1, 14. pro, Heu dies infelix.

ALA.

In penetralibus cubilis tui ne vilipendas diuitem, quia auis cælorum ire faciet vocem, & habens alas annuntiabit verbum, Eccl. 10, 20. id est, Quoniam fama malum quo nō velocius vllum, celeriter instar auis volantis sermones tuos deferet.

Non fuit qui moueret alam, & aperiret

HEBRAICÆ LINGVÆ

os & garriret, Ies. 10, 14. pro, Qui vel conaretur tantum prohibere, & verbis contradiceret.

In vmbra alarum tuarum absconde me, Psal. 17, 8. pro, Sub protectione tua me recipe. & sic de cæteris.

Eleuauit vos super alas aquilarum, Exod. 19, 4. pro, Tuli vos in humeris meis, vt aquila portat pullos suos in alis.

Alæ Solis, Malach. 4, 2. pro, Radij.

O terra vmbra alarum, Ies. 18, 1. id est, O terra classium velis opaca.

ALBESCO.

Si fuerint peccata vestra tamquam coccinum, veluti nix, albescet, Ies. 1, 18. id est, Si poenitentia ducti resipueritis, quamuis magis quā coccinum peccata in vobis appareant, & inhæreant, nihilominus gratiam consecuti, niue eritis cādidiores, id est, mūdi.

Non tunc facies Iahacob albescet, Ies. 29, 22. id est, Cum hoc acciderit, timore non expallefcet, alij pudore.

ALIENO.

Alienare se retrorsum, Ies. 1, 4. id est, Retrocedere.

Alienum se ostendere alicui, Gen. 42, 7. est, Aliam præ se ferre personam.

Ascendere facere suffimetum alienum, Exod. 30, 9. pro, Aliud quā iusserit Dominus offerre.

Sicut euersio alienorum, Ies. 1, 7. pro, Quæ fit ab alijs.

Alienare locum, Ier. 19, 4. est, Prophannare illum.

ALIENIGENA.

Omnis filius alienigenæ non comedit ex eo, Exod. 12, 44. id est, Extraneus, alienus à Iudaica religione.

ALLEVIO.

Alleuiare manum ab aliquo, 1 Sem. 6, 5. est, Desistere illum affligere, aut saltem leuius.

Ad alleuiandum aliquem ferre cum eo, Exod. 18, 22. est, Partem oneris illius in se recipere.

ALLIGO.

Ipsè dolere faciet, & alligabit, Iob 5, 18. pro, Medebitur: q. d. fascijs more chirurgi vulnus obligabit. & sic de multis alijs locis.

Alligare principes secundum animam suam, Psal. 105, 22. id est, Ad animi sui votum & sententiam tenere eos deuinctos & subditos.

ALTARE.

Replebunt se tamquam anguli altaris, Zach. 9, 15. id est, Tanquam anguli altaris ad quos victimarum sanguis effunditur, inimicorum suorum sanguine replebuntur.

ALTVS.

Domus ista quæ est altissima, 1 Reg. 9, 8. pro, In summo honore.

Super altitudinem agri, Iud. 5, 18. in cāpo eminente, id est, Aperto Marte.

In altitudine sunt iudicia tua corā eo, Psal. 10, 5. id est, Longius à se remota tua iudicia putat esse, quā vt de eo sumas supplicium.

Soliū gloriæ, altitudo à principio, Iere. 17, 12. pro, Solium Dei gloriosi fuit ab æterno.

Visitabo super gloriam altitudinis oculorum eius, Ies. 10, 12. id est, Puniam illum propter fastum & superciliū. Propter eam in altitudinem reuerrere, Psal. 7, 8. pro, Conscende tribunal vt iudices.

AMARVS.

Dimitte eam, quia anima eius amara est ei, 2 Reg. 4, 27. pro, Est mœstissima.

Ne forè attingant vos viri amari animo, Iud. 18, 25. id est, Animo concitati, aut iracundi. & sic illud 2 Sem. 17, 8.

Plangent super te in amaritudine animæ, Ezech. 27, 31. pro, Planctu amaro. Scribis contra me amaritudines, Iob 13, 26. pro, Flagitia dolorem parientia. Fletus amaritudinum, Ierem. 31, 15. pro, Amarus. & sic de cæteris.

Cum amaritudinibus comedere agnū, Exod. 12, 8 & Num. 9, 11. id est, Cum herbis amaris.

AMATOR.

Omnes amatores tui obliti sunt tui, Ierem. 30, 14. id est, Amici qui prius præ se ferebant te amare.

ABOMINATIO.

Abominatio Domini sunt etiam ambo Prou. 20, 10. pro, Vtrumque abominatur Dominus.

AMBULO.

Ambulare sensim, 1 Reg. 21, 27. more lugentium ac mœrentium.

Ambulare facere, Ies. 63, 12. pro, Deducere. & ita de multis alijs.

Omnibus diebus quibus ambulauimus cum eis, 1 Sem. 25, 15. id est, Quandiu cum eis versati sumus. & sic: Ambulare in aliquo loco, 1 Sem. 30, 31 & Thren. 5, 18. versari in eo.

Detur pueris qui ambulant ad pedes domini mei, 1 Sem. 25, 27. pro, Qui tibi famulantur.

Quinque puellæ eius ambulabant ad pedes eius, 1 Sem. 25, 42. pro, Pedise quæ eius.

Ambulabo in medio vestri, Leuit. 26, 12. id est, Adero vobis. ac si dicat, si vertatis solum, ego quoque vertam.

Ego ambulauit coram vobis ab adolescentia mea, 1 Sem. 12, 2. id est, à puero Remp. vestram moderaui.

Ambulauit absque desiderio, 2 Par. 21, 20. pro, Vixit inglorius, nullum sui desiderium relinquens.

Ambula in conspectu meo & esto perfectus, Gen. 17, 1. Et ambulauerunt coram me in veritate, 1 Reg. 2, 4. pro, Vitam ducito integerrimam. Et veritatem ante me coluerunt. & sic de alijs.

Vt ambulem coram Deo in lumine viuientium, Psal. 56, 14. pro, Vt vitam meam inter mortales ad Dei arbitrium componam.

Domus tua & domus patris tui ambulabunt coram me in seculum, 1 Sem. 2, 30. pro, Fungetur semper officio summi sacerdotis in tabernaculo meo. & ibid. vers. 35. Ambulabit coram Christo meo omnibus diebus. pro, Fungetur sacerdotali munere

nere coram rege quem constituo.
Et ambulauit Chanoch cum Deo, Genes. 5, 22. pro, Adhæsit & assuefecit se cultui Dei.

Vidi cunctos viuentes ambulantes sub sole cum puero secundo qui stabit pro eo, Eccl. 4, 15. pro, Fauentes filio regis successuro patri.

Si ambulauit cum mendacio, Iob 31, 5. id est, Si vanitatem sectatus sum.

Beatus vir qui non ambulauit in consilium impiorum, Psal. 1, 1. pro, Qui non adfuit consilio eorum, vel est illud secutus. sic cætera similia.

Domine in lumine tuo ambulabunt, Psal. 89, 16. id est, Bonitatem, gratiam & virtutem tuam sentient.

Neque ambulauit in magnis neq; in mirabilibus supra me, Psal. 131, 1. pro, Neque res arduas aggressus sum, nec tentauit aliquid quod esset supra vires meas.

Quia omnes populi ambulabunt vnusquisque in nomine Dei sui, & nos ambulabimus in nomine Domini Dei nostri, Mich. 4, 5. pro, Colent idola sua, sed nos Dominum Deum colemus.

Ambulare in peruersitate oris, Prou. 6, 12. pro, Mentiri, & mendacio assuetum esse.

Ambulare in statutis gentis alicuius, Leuit. 20, 23. pro, Viuere iuxta mores illius.

Ambula in vijs cordis tui, Eccl. 11, 9. pro, Fac quicquid animo tuo lubescit.

Ambulauit per viam regum Israel, 2 Reg. 8, 18. pro, imitatus est vel sequutus mores & studia. & sic de multis alijs.

Qui ambulant post spiritum suum, Ezech. 13, 5. id est, Qui sectantur suas cogitationes.

Ambulare & crescere, 1 Sem. 2, 26. pro, Subinde magis ac magis crescere, vel promouere annis & bonitate, fama; bona crescere.

Iustitia ante eum ambulabit, Psal. 85, 14. id est, Homines colent iustitiam ita vt Deo probentur.

AMEN.

Et dixit: Amen, 1 Reg. 1, 36. pro, Ita sit, vel veritas sit, firmetur. & ita de alijs.

AMICIO.

Amicire amiciendo, Iesa. 22, 17. pro, Obruerere confusione & opprobrio.

AMOR.

Cerua amorum, Prou. 5, 19. id est, Amabilis.

Et corripit se amore suo præ illa, Ezech. 23, 11. id est, Infaniore amore capta est quàm soror sua maior.

Ecce tempus tuum, tempus amorum, Ezech. 16, 8. id est, Tempus aptum viro ac nuptijs, quando eras nubilus.

ANATHEMA.

Et erit ciuitas anathema, ipsa & omnia quæ sunt in ea Domino, id est, Prorsus disperdentur in gratiam Domini, Ios. 6, 16. & sequenti versu, Ponatis castra Israel in anathema. pro, Sitis causa perditionis castrorum Israel.

Sicut ager anathematis, Leuit. 27, 21.

Sicut ager Deo deuotus ex manubijs, aut, pro redimenda culpa.

Nisi disperdati anathema è medio vestri, Ios. 7, 12. id est, Hominem qui tulit de anathemate.

ANCILLA.

Quia locutus es ad cor ancillæ tuæ: Et ego non sum sicut vna ex ancillis tuis, Ruth 2, 13. pro, Cum tamen non sim conferenda vni ex ancillis tuis.

ANGVLVS.

In circuitu attondere angulum capitis Deut. 19, 27. id est, Finè capillorum. & ibidem: Dissipare angulum barbæ: pro, Radere barbam.

Filiæ nostræ sicut anguli incisi palatij, Psal. 144, 12. id est, Formosæ, vt sunt angulares lapides eleganter politij quibus construuntur palatia.

Steteruntque anguli omnis populi, Iud. 20, 2. pro, Primores, proceres.

Ex ipso erit angulus, Zachar. 10, 4. id est, Caput Ecclesiæ Christus.

ANGUSTVS.

Locus est angustus à nobis, 2 Reg. 6, 1. pro, angustior est quàm vt nos capiat. Angustijs sum affecta in vita mea, Gen. 27, 46. pro, tædet me vitæ meæ.

Et angustijs affecta est anima eius, vt moreretur, Iud. 16, 16. id est, Doluit adeo vehementer, vt parum abfuerit quin moreretur.

Angustia cordis mei dilatata sunt, Psal. 25, 16. id est, Tantam habeo curarum congeriem, vt omnes cordis mei partes occupent & longe lateq; obruant.

Ostendisti mihi angustias multas, Psal. 71, 20. pro, Experiri fecisti.

Angustia afficior super te, 2 Reg. 1, 26. pro, Doleo vicem tuam.

ANIMA.

Onager assuetus deserto in desiderio animæ suæ attrahit ventum, Ierem. 2, 24. id est, Liber & solutus sine lege & præceptis viuut.

Dedi dilectionem animæ meæ, Ierem. 12, 7. pro, Populum quem vnice, & ex animo diligebam.

Omne quod protulerat labijs suis in votis eius & in ligamine animæ eius, Num. 30, 13. pro, Obligatione qua se ipsam deuinxerat.

Vir raptor propter sanguinè animæ vsq; ad sepulchrum fugiet, Prou. 28, 17. id est, Propter eadem à se vel ab alio sui causa perpetrata, donec moriatur, erit instabilis & fugitiuus.

Anima arida, Num. 11, 6. p. Quæ esurit. Latus animo, Prou. 28, 25. pro, Superbus. Ecce viri superbi non est recta anima, Abac. 2, 4. id est, Peruerso animo præditus est.

Et fuit homo in animam viuentem, Genes. 2, 7. id est, Factus est homo animatus, & viuere cœpit vita temporali. sic Paulus 1 Cor. 15, 45.

Quia anima carnis in sanguine est, Leuit. 17, 11. pro, Anima carnalis seu animalis sedem habet in sanguine.

Ab anima & vsque ad carnem consumere, Esai. 10, 18. id est, Non solum vita priuare, sed etiam corpora in cinerem vertere.

Qui nō accepit in vanum animam suā, aliàs meam, Psal. 24, 4. id est, Qui non iurat per Deum, siue per nomen eius. Circundederūt me aquæ vsq; ad animā, Ionæ 2, 6. vsq; ad separationē animæ à corpore. q. d. periclitatus sum maxime de vita quā essem in aquis maris. Custodire animam suam valde, Deut. 4, 9. est, Diligenter & sollicitè sibi prospicere.

Effundere animam suam coram Domino, 1 Sem. 15. pro, Quicquid est in animo depromere.

Decipere animam suam, Num. 37, 9. id est, Semetipsum.

Deficere facere animam suam à bono, Eccl. 4, 8. pro, Seipsum bonis defraudare.

Nescire animam suam, Iob 9, 21. pro, Munia animæ suæ.

Animam sibi vociferari, Iesa. 15, 4. pro, Apud se.

Accipere omnes animas domus suæ, Gen. 36, 6. id est, Omnes personas suæ familiæ. & sic de alijs.

Ipsi institores tui in animabus hominis, Ezech. 27, 13. id est, Exposuerunt mancipia vernalia.

Ligare ligamen, vel ligamine animam, vel super animam suam, Num. 30, 33, 4, 11, 12. id est, Obligare se.

Conculcabit anima mea robustum, Iud. 5, 21. id est, Conculcabo.

Comedere animam, Ezech. 22, 25. pro, Homines perdere.

Non relinques animam meam in sepulchro, Psal. 16, 10. id est, Corpus meum.

Errare facere animam, Ier. 42, 20. pro, Aliquem in errorem inducere.

Et animas quas fecerant in Charan, Genes. 12, 5. id est, Seruos emptitios, vel potius vernaculos.

Facere malum ad animam suam, Ierem. 44, 7. id est, In sui perniciem.

Moriatur in adolescentia anima eorum, Iob 36, 14. pro, Adhuc adolescentes moriuntur.

Anima cum obtulerit, Leuit. 2, 1. pro, Quum quispiā. & ita de multis alijs.

Ne obsecro pereamus propter animam viri istius, Ionæ 1, 14. id est, Quod eū submergamus.

Petere cibum animæ suæ, Psal. 78, 18. pro, Cupiditati suæ.

Dare alicui animam eius in spoliū, Ierem. 45, 5. id est, Dare ei vitam incolumem quæ est ei tam grata, quā militibus spolia.

Firmare super animam suam, & super semen suum, Esther 9, 31. id est, Pro se & pro posteris polliceri.

Non est qui quærat animā meam, Psal. 142, 5. pro, Qui satagat eripere me.

Non accipiet Deus animam, 2 Sem. 14, 14. pro, Non suscipiet faciem alicuius, vt non moriatur.

Ferrum ingressum est animam eius, Psal. 105, 18. Corpus eius vinctum est catenis.

Vtinam esset anima vestra loco animæ meæ, Iob 16, 4. pro, Vtinam, qualia patior, pateremini.

Qui abierunt cōtra animas suas, 2 Sem.

23, 17. pro, Cum periculo vitæ suæ.
& ita 1 Par. 11, 19.
Benedicere animæ suæ in vita, Psal. 49,
19. est, Quamdiu quis viuit, animam
suam beatam prædicare, vel diuitijs
frui, vel, vt alij, sibi blandiri.
Propter animam circundederunt me,
Psal. 17, 9. pro, Vt me vita spoliarent.
Erue te in anima tua, Gen. 19, 17. pro,
Consule vitæ, & salutem tuam.
Fugere pro anima sua, 2 Reg. 7, 7. pro,
Saluti suæ consulere.
Animam eiaculari in medio sedis fun-
dæ, 1 Sem. 25, 29. id est, Citissima
morte perimere.
Anima mea in manu mea semper, Psal.
119, 109. pro, In discrimine vitæ sem-
per versor.
Capere laqueum animæ suæ, Prou. 22,
25. pro, Malum sibi accire.
Anima domini mei erit colligata in
fasciculo vitæ cū Domino Deo tuo,
1 Sem. 25, 29. pro, Dominus meus
diutissimè viuet colendo Dominum
Deum.
Qui verò percusserit animam animalis,
restituere eam, animam pro anima,
Leuit. 24, 17. pro, Quicumque occi-
derit animal, reddet aliud eiusdem
speciei.
Percutete aliquem in anima, Gen. 37,
21. est, Eum occidere, plaga lethali
vulnerare.
Ponere animam suam in manu sua, Iu-
dic. 12, 3. id est, Vitam exponere pe-
riculis.
Erit anima tua pro anima ipsius, 1 Reg.
20, 42. pro, Morieris tu loco eius cui
moriendum erat.
Proijcere animam suam, Iud. 18, 17. est,
Eam periculis obijcere.
Quærere animam alicuius, 1 Sem. 10, 1.
pro, Eum interficere velle.
Stare pro anima sua, Esther 8, 11. pro, Vi-
tam suam tueri.
Viuitificare animam, Gen. 19, 19. pro, Cō-
seruare in vita.
Anima Jonathan ligata est cum anima
David, & dilexit eum Ionatham, si-
cut animam suam, 1 Sem. 18, 1. id est,
Amore eum vnice amplexus est.
Si est cum anima vestra, Gen. 23, 7. pro,
Si vobis placet.
Diligere Dominū in tota anima, Deut.
7, 5. pro, Toto affectu.
Dilatare sicut infernus animam suam,
Chabb. 2, 5. id est, Inhiare & teneri
inexplebili desiderio, quale est infer-
ni qui nunquam expletur.
Dimittere aliquem animæ suæ, Deut.
21, 14. Liberū eum abire, permittere.
Ad terram eleuare animam redeundi
causa Ierem. 22, 27. pro, Sperare ad
eam reuerti, vel in spem erigi.
Euge animæ nostræ, Psal. 35, 25. q. d. Vah,
pro voto successit.
Anima non implebitur, Eccl. 6, 7. pro,
Cupiditas habendi nō potest satiari.
Vos nostis animam peregrini, Exod. 23,
9. pro, Quales sint peregrinorum af-
fectus.
Dimittere aliquem liberum in animam
suam, Ierem. 34, 16. pro, Arbitrio suo.

Ne forte recedat anima mea à te, Iere.
6, 8. pro, Ne cogar desinere te amare.
Emittere è castris omnem immundum
super animam, Num. 5, 2. pro, Pollu-
tum cadauere.

Animam hominis accipere pro pigno-
re, Deut. 24, 6. id est, Victum homi-
nis, siue id vnde sibi quærit victum.

Computruit in ira anima mea, Psal. 31,
10. id est, Vis illa animæ quæ appetit
cibum.

Humiliauit se ad puluerem anima no-
stra, Psal. 44, 26. pro, Corpus nostrum,
vel vt alij, Vis vitalis.

A N N O N.

An non præcepi pueris? Ruth 2, 9. pro,
Certissimè præcepi. Interrogatiue
pronuntiant Hebræi quod maximè
affirmare volunt.

A N N V L V S.

Viuo ego, dixit Dominus: Quia si esset
Choniahū filius Iehoiachim regis Ie-
hudah annulus in manu dextera
mea: quia inde euellam te, Iere. 22,
24. id est, Etiam si Choniahū eiusdem
conditionis esset cuius annulus qui
nunquam de manu dextera amoue-
tur, ego tamen me inde illum euul-
surum iuro.

A N N V N T I O.

Fortitudinem operum suorum annun-
tiavit populo suo, Psal. 111. pro, Po-
tentem suam virtutem patefecit.

A N N V S.

In fine annorum coniungentur, Dan. 11,
6. id est, post aliquot annos.

Tanquam mercenarius anni in anno c-
rit secum, Leuit. 25, 53. pro, Tanquam
annuus mercenarius.

A fine anni ad annum tondere, 2 Sem.
14, 26. pro, Quotannis.

Annum cum anno pauere, Iesa. 32, 10.
id est, Non vno anno, sed multis.

Et fuit in reuersione anni, 2 Sem. 11, 1.
id est, In sequente anno, aut reuoluto
anno.

Per mensem in anno intererat vniuscuiusque
ex eis alere, 1 Reg. 4, 7. pro,
Spacio vnius mēsis p singulos annos.

Addite annum super annum, & agnos
iugulent, Iesa. 29, 1. id est, Non post
multos annos.

Coronare annum bono, Psal. 65, 12. est,
Illum omni affluentia bonorum vbe-
rem & ornatum reddere.

Multitudo annorum scire faciet sapiē-
tiam, Iob 32, 7. pro, Etate prouecti
sapienter loquentur.

Quia anni numerabiles venient, & per
semitam vnde non reuertar ambu-
labo, Iob 16, 22. pro, intra paucos an-
nos moriar.

A N T E.

Et Sophach princeps exercitus Hadar-
hezer erat ante eos, 1 Par. 19, 17. pro,
Dux erat eorum.

Egredi ante aliquem, 2 Par. 19, 2. est, In
eius occursum procedere.

Et hoc erat ante in Israel, Ruth 4, 7. pro,
Hic erat mos antiquitus.

A N T I Q V I.

Secundum dies antiquos, Ierem. 46, 26.
pro, Vt olim, vel, vt antea.

Antiquis dierū sedit, Dan. 7, 9. p. Deus.
Et sorores tuæ, Sedom, & villæ eius re-
uertentur ad antiquitatem suam, E-
zech. 16, 55. id est, Ad priora sua, vt
sint in eo statu quo erant prius.

Torrens antiquitatum, Iud. 5, 21. id est,
Qui in hoc à Deo ordinatus ab ini-
tio fuerat, & à longo tempore vt in
eo perirent Chananæi.

A P E R I O.

Aperire in parabola os suum, Psal. 78, 2.
est, Dicere parabolas.

Aperire os suum ad Dominum, Iud. 11,
35, 36. pro, Vouere Domino.

A P P E N D O.

Vtinam appendendo appenderetur ira
mea, Iob 6, 2. pro, Exactissimè pon-
deraretur.

A P P O N O.

Timor Domini apponet dies, Prou. 10,
27. id est, Qui timet Dominum, lon-
go tempore victurus est.

A P P R E H E N D O.

Apprehendet apud vos tritura vinde-
miam, Leuit. 26, 5. pro, Tempus tri-
turæ durabit vsque ad vindemiam.

Si pauper fuerit & manus eius non ap-
prehendens, Leuit. 14, 21. id est, Si nō
habeat vnde possit sibi comparare.
& ibid. 22. quos apprehendet manus
eius, id est, quos habere poterit.

Apprehendere manum alicuius, Ies. 42,
6. est, Illum tueri, conseruare, gu-
bernare.

A P P R O P I N Q V O.

Et appropinquauerūt dies Israel vt mo-
reretur, & vocauit, Gen. 47, 29. id est,
Paulo antequam moreretur vocauit.

Appropinquare facere, Exod. 29, 10.
Num. 8, 9 & alibi. est, Admouere, ad-
ducere, offerre.

Sacerdotes qui appropinquant Domi-
no, Ezech. 41, 13. id est, Qui fungun-
tur munere sacerdotali.

Appropinquauit prælium, 1 Reg. 20, 29.
id est, Commissum est prælium.

Appropinquationem Dei volent, Esa.
58, 2. pro, Vt Deus sit illis propin-
quus, optare videbuntur.

A P V D.

Furto ablatum erit apud me, Gen. 30,
31. pro, A me.

Non est opus apud te vt auxiliaris cum
multis ei, cui non est fortitudo, 2 Par.
14, 11. id est, Sine maximis copijs o-
pem infirmo tutam ferre potes.

A Q V A.

Aquas appendere in mensura, Iob 28,
25. pro, Aquis mensuram suam sta-
tuere.

Inundare facere aquas super faciem a-
licuius, Deut. 11, 4. id est, illum sub-
mergere.

Aquæ quæ non sunt fideles, Iere. 15, 18.
id est, Quæ non continuò fluunt, sed
nonnunquam cursum intermittunt.

Semen eius in aquis multis, Num. 24, 7.
pro, Magnum capiet incrementum,
vt faciunt semina in locis humen-
tibus.

Quæ habitas iuxta aquas multas, Iere.
51, 13. id est, Euphratem amnem ce-
leberrimum.

Facere

Facere opus in aquis multis, Psal. 107, 23. id est, Negotiari in mari.

Transisset super nos aqua superba, Psal. 124, 5. id est, Aqua tumida magno ut impetu inundat & obruit, sic hostium violentus incurfus nos totos deuastasset.

Ad aquas requietum deducere, Psal. 23, 2. pro, Ad aquas leniter fluentes in quibus nihil est periculi.

Vir erit sicut riui aquarum in deserto, Iesa. 32, 2. id est, Tam gratus quam sunt riui aquarum, iter per locum aridum facientibus.

Transire facere per aquam, Num. 31, 23. id est, Eluere.

Hortus cui non est aqua, Iesa. 1, 30. id est, Sterilis propter ariditatem.

Ecce aquæ ascendunt ab aquilone, Iere. 47, 2. pro, Maximus exercitus. & sic de similibus.

In inundatione aquarum multarum, Psal. 32, 6. pro, In maximis ærumnis & calamitatibus. Item: Traxit me de aquis multis, 2 Sam. 22, 17. pro, Eripuit me à grauissimis periculis. Ita de reliquis.

Aquæ calicis pleni exprimuntur eis, Psal. 73, 10. id est, Haurient magnum dolorem & cruciatum ex prospero illo successu in quo sibi placent, improbi.

Quis det ut caput meum sit aqua? Iere. 9, 1. pro, Utinam caput vel cerebrum meum in lachrymas conuertatur.

Sicut aqua effusus sum, Psal. 22, 15. q. d. Propemodum caro mea versa est in aquam.

Inundabit sicut aquæ, iudicium, Hamos 5, 24. id est, Ius crebro dicetur.

ARATOR.

Attinget arator messorum, Ham. 9, 13. vult dicere: Tanta erit frugum copia, ut in messe colligenda occupentur usque ad tempus arationis.

ARBOR.

Est enim ut homo, arbor agri, Deut. 20, 19. Sensus est: perinde facis arborem succidendo, ac si hominem ipsum occideres, quandoquidem arbores homini victum suppeditant.

Quia pudore afficiemini ab arboribus quas concupiuitis, Iesa. 1, 29. Intelligit lucos sub quibus idola colebant, vel ligna vnde illa fiebant.

ARCVS.

Armatus arcu, 1 Par. 12, 2. id est, Sagittarij. Versi sunt ut arcus dolosus, Psal. 78, 57. pro, Sicut arcus non bene tensus reflectitur, sic populus fallax aliò quam ad Deum suum se reflexit.

Arcus & fortes confracti sunt, 1 Sam. 2, 4. q. d. Fortibus nihil profuit arcus. Extendi mihi Iehudah tanquam arcum, Zach. 9, 13. id est, Cogito me in rebus bellicis non secus atque arcu, uti opera Iudæ.

Habitauit in forti loco arcus eius, Gen. 49, 24. pro, Arcus eius non languit, sed quamlibet duris ictibus restitit.

Implere manum suam arcu & percussore, 2 Reg. 9, 24. est, Manu plena arcum tenendo, altera neruum adducere & sagittam projicere.

Arcus meus in manu mea innouabitur, Iob 29, 20. id est, Robur meum quotidie vires novas recuperabit.

Manifestatione manifestauit se arcus tuus, Chabb. 3, 9. id est, Apertum tulisti auxilium.

Ad eum qui tendendo tendit arcum suum, Ierem. 51, 3. id est, Ad sagittarium qui vititur arcu.

AREA.

Vnde saluam te faciam? num de area, vel de torculari? 2 Reg. 6, 27. pro, Vnde potero tibi cibum & potum subministrare, cum frumentum & vinum defint?

Sicut quisquiliæ de Arcis æstatis, Dan. 2, 35. id est, In quibus repurgari solet triticum tempore æstatis.

ARENA.

Congregabit tamquam arenam captiuitatem, Chab. 1, 9. id est, Innumeram captiuorum multitudinem capiet. & sic multa alia.

AREO.

Aruit gaudium à filiis hominum, Ioc. 1, 12. id est, Profusus periit.

ARGENTVM.

Eloquia Domini, eloquia munda, argentum conflatum, Psal. 12, 7. id est, Dei promissiones numquam fallunt, ut neque argentum repurgatum.

Succisi sunt omnes ferentes argentum, Sephan. 1, 11. id est, Mercatores.

Argento pleno dare, Gen. 23, 9. id est, Iusto pretio.

Ecce dedi mille argenteos, Gen. 20, 16. Suppl. Siclos.

ARIES.

Arietes filios Basan, Deut. 32, 14. pro, Pingues. quia nutriti in Basan.

ARMA.

Deditque Jonathan arma sua puero, 1 Samuel. 20, 40. id est, Pharetram & arcum. Arma iniquitatis in habitationibus suis, Gen. 49, 5. pro, Iniusta vis penes eos habitat.

Operi caput meum in die armorum, Psal. 140, 8. id est, Protege me cum multis exponor periculis.

ARO.

Arate vobis arationem, Osee 10, 12. pro, Cogitate vobis cogitationem.

ARTIFEX.

Artifices parietis, & artifices lignorum, 1 Par. 14, 1. id est, Latomi & lignarij.

ASCENDO.

Sexcenti aurei ductiles ascendebant super scuto vno, 2 Par. 9, 15. id est, Insuuebantur.

Ascendere fecit eum in cœnaculum, 1 Reg. 17, 18. pro, Portauit eum.

Super altero cornu quod ascendebat, Dan. 7, 20. id est, Succrescebat.

Ascendere facere iram, Ezech. 24, 8. id est, Ad iram prouocare.

Non ascendit numerus in numerum verborum dierum regis Dauid, 1 Par. 27, 24. pro, Numerus iste non fuit relatus in numerum annalium regis Dauidis.

Adhæreat lingua mea palato meo, si non ascendere fecero Ierusalaim in capite lætitiæ meæ, Psal. 137, 6. id est, Si non

velut in cacumine summo lætitiæ præcipuum gaudium meum in recodatione Ierusalaim posuero.

Nec ascendit super cor meum, Ierem. 19, 5. pro, Ne cogitavi quidem unquam.

Tu ascendisti super vniuersas, Prou. 31, 19. id est, Omnes superasti.

Ascendere fecit rex Selomoh tributum ex omni Israel, 1 Reg. 5, 13. pro, Indixit tributum omni Israeli.

Vestis diuersis speciebus contexta non ascendet super te, Leuit. 19, 19. pro, Non indueris veste quæ contexta sit duobus.

Ascendit Saul de post Pelistim, 1 Sam. 14, 46. Retulit pedem à persequendis Philistæis.

Ego ascendere faciam te, etiam ascendendo, Gen. 46, 4. pro, Reducam te.

Ascendere facietis ossa mea hinc vobiscum, Exod. 13, 19. pro, Asportabitis vel efferetis.

ASPECTVS.

Aspectus plagæ, Leuit. 13, 3. id est, Superficies, quod præ se fert speciem.

Pudore afficietur ab Aethiopia aspectu suo, Ies. 20, 5. id est, Frustrabuntur spe sua quam conceperant de Aethiopibus à quibus sperabant auxilium.

Percussit virum Aegyptium, virum aspectus, 2 Sam. 23, 21. id est, Virum formosum siue spectabilem, in quem omnes coniciebant oculos.

ASPIS.

Oua aspidis ruperunt, Iesa. 59, 5. pro, Noxium sibi opus fecerunt.

ATTENVO.

Cum attenuatus fuerit frater tuus, Leuit. 25, 25. pro, Inciderit in paupertatem.

AUDIO.

Vt quid audis verba hominis? 1 Sem. 24, 10. pro, Quare credis delatori?

Audiui de te dicere quod audias somnium ad soluendum illud, Gen. 41, 15. id est, Quod ubi audieris somnium, interpretaris illud.

Vt audiat quod est bonum & malum, 2 Sam. 14, 17. id est, Ut ponat discrimen inter causam iustam & iniustam. Vide audiui vocem tuam, 1 Sam. 25, 35. pro, Acqueui petitioni tuæ.

Dominus audiat inter nos, Iud. 11, 10. pro, Huiusce rei testis esto Dominus. Quæ futura sunt facite audire nos, Iesa. 41, 22. id est, Narrate nobis. & sic de cæteris id generis.

Quis credidit auditui nostro? Iesa. 53, 1. pro, Rumori ac famæ quam sparsimus de Christo.

Auditus super auditum erit, Ezech. 7, 26. id est, Crebri rumores spargentur. Omnes audientes auditionem tuam plauserunt, Nach. 3, 19. id est, Quicunque rumorem de tua ruina acceperunt, lætati sunt.

AUGEO.

Augete mihi valde dotem, Gen. 34, 12. pro, Petite à me ingentem dotem.

AUGVRO.

Viri augurati sunt, 1 Reg. 20, 33. pro, More augurum diligenter obseruauit.

A V I S.

Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalaim, Iesa. 31, 5. id est, Summa celeritate Dominus Ierusalem erit praesidio.

A V R I S.

Ad auditum auris audiui te, Iob 42, 5. pro, Accepi de te, ac tuis operibus.

Ad auditum auris congregabunt se mihi, Psal. 18, 45. pro, Ad solam famam nominis mei.

Aures suas aggrauauerunt ne audirent, Zachar. 7, 11. pro, Simulauerunt furditatem.

Aures fodisti mihi, Psal. 40, 7. id est, Aures excauatas dedisti mihi vt apertius audirem.

In auribus meis sunt: dicit Dominus exercituum, Iesa. 5, 9. pro, Audio quae etiam clam dicitis.

Inclinabo ad parabolam aurem meam, Psal. 49, 5. pro, Ego hic differam de rebus magnis, quibus ipse etiam aures praebeto.

Legit in auribus populi, Exod. 24, 7. pro, Audiente populo. & sic de similibus.

Qui obthurat aurem suam ne audiat sanguinem, Iesa. 33, 15. id est, Qui non vult audire eos qui loquuntur de patrandae caede.

Reuelabo aurem tuam, Ruth 4, 4. id est, Admonebo te, indicabo.

A V R O R A.

In aurora succidendo succisus est rex Israel, Osee 10, 15. hoc est, Initio regni Osee filij Ela.

A V X I L I V M.

Cum viderem in porta auxilium meum, Iob 31, 21. id est, Quum in promptu homines praesto auxiliaturos mihi aspicerem.

B.

B A C V L V S.

In baculo meo transiui Iarden hunc, Genes. 32, 10. id est, Solus & incommittatus cum solo scipione.

Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt, Psal. 23, 4. Virga & baculus pastoris curam & studium significant. q. d. Studium tuum erga me, solatio mihi est.

Dum confregero vobis baculum panis, Leuit. 26, 26. pro, Vbi panis auxilio vos priuauero, cui tanquam scipioni innitimini, & quo confortantur vires.

Contrivit Dominus baculum impiorum, Iesa. 14, 5. id est, Imperium.

In ore stulti est baculus superbiae, Proverb. 14, 3. id est, Lingua loquens superba. vel, Ob verba superba quae loquitur stultus cadetur magnis plagis.

B A L T H E V S.

Dedit sanguines belli in baltheo qui erat in lumbis suis, 1 Reg. 2, 5. pro, Ense quo facta fuit ea caedes in bello, accinxit se de industria.

B E A T I F I C O.

Et erunt beatificantes populum istum, errare facientes, Iesa. 9, 16. pro, Qui beatum dicunt populum istum, seducunt eum.

B E N E D I C O.

Bene lixerunt Domino, & populo eius

H E B R A I C A E L I N G V A E

Israel, 2 Par. 31, 8. pro, Gratias egerunt Domino, & omnia felicia populo precati sunt.

Benedicere sacrificio, 1 Sam. 9, 13. est, Hostiae pacificae nomine gratias agere.

Misit Tohi Ioram filium suum ad regem David vt saluaret eum pacifice, & benediceret ei, 2 Sam. 8, 10. pro, Vt congratularetur ei. vel, Vt congratulatus, ei offerret amplissima munera.

Benedixit Dominus Obed-Edom, & vniuersae domui eius, 2 Sam. 6, 11. id est, Eo tempore, vt omnia prosperè cederent illis, effecit Dominus.

Benedicere sibi in corde suo, 29, 19. pro, Beatum seipsum dicere & praedicare.

Benedicet tibi benedictionibus caeli desuper, benedictionibus abyssi cubantis subtus, Gen. 49, 25. id est, Habitare faciet in terra fertili ob frequētes pluuias & rores & agros irriguos. Item ibidem. Benedictionibus vberum & vuluæ. pro, Felicem te faciet gregum & liberorum copia.

Anima quae benedicit, impinguabitur, Prou. 11, 25. id est, Anima benefica auctior reddetur.

Pones eum benedictiones in saeculum, Psal. 21, 7. id est, In eum locum constitues ipsum, vt omni genere bonorum perpetuo affluat.

Benedictio perituri super me veniebat, Iob 29, 13. pro, Commendabar ab ijs, qui perissent, nisi succurrissem.

Cape, quæso, meam benedictionem, Gen. 33, 11. id est, Munus meum.

B E N E F A C I O.

Beneficiat Deus nomini Selomoh magis quam nomini tuo, 1 Reg. 1, 47. pro, Illustriorem tua reddat famam Salomonis.

B E N E P L A C I T V M.

Et erit supra frontem eius iugiter ad beneplacitum eis coram Domino, Exod. 28, 38. id est, Vt conciliet ei gratiam & fauorem Dei. vel, Vt illos gratos reddat cum muneribus suis.

Holocausta vestra non sunt ad beneplacitum, Iere. 6, 20. id est, Non sunt mihi grata.

B I B O.

Bibens sicut aquam iniquitatem, Iob 15, 16. pro, Plenus malignitate, & a puero propensus ad mala.

Ecce quorum non erat iudicium vt biberent calicem, bibendo bibent, Ier. 49, 12. id est, Affligentur calamitate afficientur.

B I S.

Semel locutus est Deus, bis hoc audiui, Psal. 62, 12. pro, Bis, id est, Saepius legi in Scripturis sacris quod semel dixit.

B O N V M.

Scribite Iudaeis sicut bonum est in oculis vestris, Esther 8, 8. id est, Prout vobis placet.

Cui ego laboro, & deficere facio animam meam a bono? Eccl. 4, 8. pro, defraudando animam meam bonis?

Si bonas faciendo bonas feceritis vias vestras, Ierem. 7, 5. id est, Si corrigendo correxeritis.

Iucundos corde super bono quod fecit

Dominus David, 2 Par. 7, 16. id est, Propter beneficia quae contulerat Dominus David.

Si fueris in bono populo huic, 2 Par. 10, 7. id est, Si comem populo te praestiteris.

Quia bonum est ei tecum, Deut. 15, 16. id est, Quoniam gratum illi est habitare tecum.

Vide bonum, Eccl. 2, 1. id est, Fructus bonis.

In die bono esto in bono, Eccl. 7, 15. pro, Tempore laeto esto laetus.

Mulier bona intellectu, 1 Sam. 25, 3. pro, Sapiens, prudens.

Omne bonum domini fui erat in manu eius, Gen. 24, 10. pro, Pretiosa & optima quæque.

B R A C H I V M.

Vnusquisque carnem brachij sui comedet. pro, Priuabit opibus fratrem & proximum suum.

Non obtinebit fortitudinem brachij, Dan. 11, 6. id est, Non diu valebit auctoritate.

Brachia inundatione inundabuntur a facie eius, Dan. 11, 22. id est, Magni exercitus vel potentes duces, opponent se illi, sed nihil proficient.

B U T Y R V M.

Quando lauabam vias meas butyro, Iob 29, 6. id est, Dum ingens copia bonorum erat mihi.

C.

C A D O.

Cadere feci deprecationem meam coram rege, Ierem. 38, 26. pro, Obnixè precatum sum regem.

Neque cadere fecit ex omnibus verbis eius in terram, 1 Sam. 3, 19. pro, Deus non permisit, vt vllum verbum Samuelis irritum esset.

C A E L V M.

Dare aliquid sicut dies caelorum super terram, Deut. 11, 21. id est, Quandiu caelum terrae imminet, hoc est, perpetuo.

Exaudiam caelos, & ipsi exaudient terram, Osee 2, 21. id est, Tamquam id petat caelum, permittam vt fundat pluuiam super terram, quae etiam ab eo humorem expetit.

Similitudine omnis auis alata quae volat in caelis, Deut. 4, 17. id est, Per aera.

C A L A M V S.

Disperde congregationem calami, Psal. 68, 31. id est, Gentem armatam longis fustibus instar arundinis, lancearios.

C A L C E A M E N T V M.

Dedit sanguines belli in calceamento suo, 1 Reg. 2, 5. pro, Occidit eos in ipso loco, ita vt corruerent ad pedes eius.

C A L C A T I O.

Non dabo vobis de terra eorum vsque ad calcationem plantae pedis, Deut. 2, 5. pro, Ne tantillum quidem quantum planta pedis occupat.

C A L I X.

Dabo calicem sororis tuae in manu tua, Ezech. 23, 31. id est, Eodem supplicio afficiam te quo affeci sororem tuam.

Ecce ego pono Ierusalaim calicem ebrietatis omnibus populis per circuitum,

tum, Zach. 11, 2. q. d. Malè perituri sunt qui fideles meos affligent.

CALX.

Erunt populi vt incendia calcis, Esa. 33, 12. pro, Similes lapidibus qui vt verantur in calcem, excoquantur in fornace.

CANIS.

Quid est seruus tuus canis, vt faciat rem magnam hanc? 2 Reg. 8, 13. pro, Non pluris faciendus quàm canis.

CANITIES.

Descendere facietis canitiem meam cū dolore ad sepulchrum, Gen. 42, 38. pro, Mori me cogetis.

CANTICVM.

Vt audire facerent instrumentis cantici Dei, 1 Par. 16, 42. id est, Concētum facerent instrumentis quibus cātica diuina personabant.

Nunc canticum eorum sum, Iob 30, 9. pro, De me nunc ridiculè cantitant. Et nocte canticum eius mecum, Psal. 42, 9 pro, Noctu de illò canam carmina.

CAPIO.

Vt capiam domum Israel in corde suo, Ezech. 14, 5. id est, Vt reuelem cogitationes ipsorum.

Duxisti captiuam captiuitatem, Psal. 68, 19. id est, Captiuos hostes cepisti qui grassati fuerant in populum tuum.

CAPVT.

Condemnabitis caput meum regi, Dan. 1, 10. id est, efficietis vt rex curet caput meum tollendum.

Ecce viam tuā in caput dedi, Ezech. 16, 43. id est, Puniui te pro ratione scelestorum tuorum.

Ad omne caput viæ ædificasti excelsum tuum, Ezech. 16, 25. id est, In initio viarum. q. d. in omnibus triuijs aut quadriuijs & compitis.

Non erit Aegypto opus quod fecerit caput & cauda, Iesa. 19, 15. pro, Neque magnates neque plebei agent quicquam quod sit illis vile.

Et Iehosaphat in capite eorū, 2 Par. 20, 27. id est, Primas tenebat inter eos. Puella, duæ puellæ capiti viri, Iud. 5, 30. pro, Singulis viris dabuntur vna aut duæ puellæ.

Eleuabit Parhoh caput tuum, Gen. 40, 13. id est, Meminerit tui & restituet te in priorem statū.

Egressus est vastator è castris cum tribus capitibus, 1 Sam. 13, 17. id est, Tribus agminibus vel turmis.

CARBUNCVLVS.

Ecce ego colloco in carbunculo lapides tuos, Iesa. 54, 11. pro, Faciam vt lapides fundamētī tui sint lapides carbūculi.

CARO.

Consumetur caro eius à visu, Iob 33, 21. pro, Desinet caro eius videri, id est, Reddetur macilentus.

Præter Deos quorum habitatio cū carne nō est, Dan. 2, 11. i. Cū hominibus.

Omnis caro rotarum & dorſa earū plena erant oculis, Ezech. 10, 12. q. d. totum corpus.

CASTIGATIO.

Castigatio pro pace nostra super eum, Iesa. 53, 5. pro, Fuit castigatus vt haberemus pacem.

CAUSA.

Causa viduæ non ingreditur ad eos, Iesa. 1, 23. pro, Non admittunt viduas ad ius persequendum.

CERVA.

Ponens pedes meos sicut ceruarum, Psal. 18, 34. pro, Pedibus meis dat celeritatem ceruarum.

CERVIX.

Ceruicem & non faciem ostendam eis, Ierem. 18, 17. i. Obuertam illis dorsum & nō faciem quò minus eos liberem. Manus tua erit in ceruice inimicorum tuorum, Gen. 49, 8. pro, Vertes inimicos in fugam, & expugnabis eos.

CESSO.

Cessare facite à facie nostra sanctum Israelis, Iesa. 30, 11. Nolite posthac nobis verba facere de sancto Israelis.

CHARITAS.

Recordatus sum charitatis desponsationis tuæ, Ierem. 2, 2. id est, Amoris quo te prosequabar quum te accepi veluti in uxorem.

CINGVLVM.

Congregauerunt se ab omni accincto cingulo, 2 Reg. 3, 21. id est, Ab ea ætate in qua primū gestare solent enses.

CISTERNA.

Ascendere fecit me è cisterna sonitus, Psal. 40, 3. id est, In quam aquæ decedentes magno cum impetu maximū edebant strepitum.

CLAMO.

Clamare pacem ad ciuitatem, Deut. 20, 10. id est, Sublata voce compellare & inuitare eam verbis pacificis ad ditionem.

Si aduersum me terra mea clamet, Iob 31, 38. id est, Si non iure possideo terram quam habeo.

Sicut vnguentum quod est in dextera sua clamabit, Prou. 27, 16. i. Sicut aroma odore suo, velut edito clamore, se proder.

CLAVDO.

Et hi sunt qui venerunt ad David in Si-clagh adhuc clausum à facie Saul, 1 Par. 12, 1. pro, Continentem se in Si-clagh, tamquam clausum, metu Saulis. Clausit orationem meam, Thren. 3, 8. pro, Clausit aures ad orationem meā, id est, Noluit exaudire.

CLYPEVS.

Clypeus si cōspectus est, & lancea in XL millibus in Israel, Iud. 5, 8. q. d. Dispercam si inter quadraginta hominum millia quispiam illorum ausus fuisset assumere arma.

Dispositi ad clypeū & lanceā, 1 Par. 12, 8. pro, In acie vtentes clypeis & lanceis.

COGITO.

Et cogitabit cogitationes, vt non expellat à se expulsum, 2 Sam. 14, 14. pro, Sanxit legem quòd expulsum & exulem non repellat à se.

Contra munitiones cogitabit cogitationibus suis, Dan. 11, 24. id est, Statuet breui se inuasurum loca munita, vel machinabitur technas & stratagemata. Ad cogitandum omnem cogitationem, quæ dabitur ei, 2 Par. 2, 14. id est, Ad ingeniosè excogitandum omnis ge-

neris opus ingeniosum & industrium quod proponetur ei.

Non fecisti cogitationem super omnibus abominationibus tuis, Ezech. 16, 43. id est, Non recogitasti qua ratione resipisceres.

COGNOSCO.

Et Semuel antequam cognosceret Dominum, 1 Sam. 3, 7. id est, Nondū erat assuetus audire Dominum vocātem.

COLLECTA.

Fecerunt in die octauo collectam, Nechem. 8, 18. sup. populi, id est, Concionem, hoc est, Festiuitatem celebrantiam.

COLLVVM.

Ne loquamini in collo pingui, Psal. 75, 6. id est, Cum fastu & superbè.

COMBVR O.

Agite laterificemus lateres, & comburamus ad combustionem, Gen. 11, 3. pro, Igni coquamus.

COMEDO.

Et Mephiboseth comedit super mensam meam veluti vnus de filiis regis, 2 Sam. 9, 11. id est, Vescetur regio apparatu vt solent filij regum.

Nunquid comedendo comedimus aliquid ex rege? 2 Sam. 19, 42. pro, Num cibos à rege propterea accepimus, vt illum reduceremus?

COMMOTIO.

Dabo eos in commotionem, in malum omnibus regnis, Ierem. 24, 9. pro, Omnes reges externarum regionum concutientur metu cū audierint quæ illis acciderint.

COMPLACEO.

Et erit si nō complacueris in ea, Deut. 21, 14. pro, Si non ames illam.

Electus meus complacuit animæ meæ, Iesa. 42, 1. pro, Est mihi gratissimus & charissimus: siue, eum vnice & ex animo diligo.

COMPLEO.

Vidit quòd completum esset in se malū à rege, Esther. 7, 7. pro, Animaduertit certò regem statuisse eum perdere.

CONCVISCIBILE.

Omne cōcupiscibile oculorum tuorum ponent in manibus suis, 1 Reg. 20, 7. pro, Quicquid est tibi gratum & charum, arripientes auferent.

CONFITEOR.

Matthaniah filius Micha filij Zabdi filij Asaph princeps principalis confitebatur in oratione, Nechem. 11, 17. id est, Musicorum princeps & præcentor laudare solebat Dominum tempore orationis publicæ.

CONFORTO.

Cōfortauerunt manus malorum, Ierem. 23, 14. id est, Fauent facinorosis.

CONGREGO.

Diues dormiet, & non congregabitur, Iob 27, 19. pro, Non deferetur ad sepulchrum.

CONSECO.

Et dixit Moseh: Consecrastis manum vestram hodie Domino, Exod. 32, 29. pro, Reputatur vobis occisio filiorum & fratrum, perinde ac si obtulissetis manus vestras Deo. vel diuinę iustitię executores & ministros vos præbuis-

CONSOLOR.

Heu consolabor de hostibus meis, Esa. 1, 24. pro, O gentem miseram: ego sum mam pœnas de vobis hostibus meis, & ita summa afficiat consolatione.

CONSPECTVS.

Non excidetur vir de Ionadab filio Rechab stans in conspectu meo, Ierem. 35, 19. pro, Posterius Ionadab fauore sum profecturus quamdiu vixerint. quos amamus, non sinimus à conspectu nostro abesse.

CONSVETUDO.

Desierat esse ipsi Sarah cōsuetudo vt mulierum, Gen. 18, 11. pro, Cessauerant menstrua Saræ.

CONSUMMATIO.

Videbo, an secundum clamorem eius qui venit ad me, fecerint consummationem, Gen. 18, 21. pro, Perfecerint.

CONTESTOR.

Contestando contestatus est in nos vir dicendo, Gen. 43, 3. pro, Denuntiavit nobis, adhibito iuramento.

CONVERTO.

Lex Dñi perfecta conuertens animam, Psal. 19, 8. pro, Restituens, id est, Hilaritatem animo pariens.

COR.

Dedit Deus Selomoh latitudinem cordis secundum arenam quæ est iuxta littus maris, 1 Reg. 4, 29. pro, Mentē multarum rerum capacem quemadmodum arena longè lateque occupat in littore maris.

Nam Leuitæ erant recti corde vt sanctificarent se præ sacerdotibus, 2 Par. 29, 34. pro, Erant sacerdotibus alacriores & prouiores.

Nūquid est cor tuum rectum quemadmodum cor meum cum corde tuo? 2 Reg. 10, 15. pro, Nunquid diligis me ex animo, sicut ego diligo te ex animo?

Ad disponendum in nō corde & corde, 1 Par. 12, 33. pro, Non duplici corde, sed candido & puro.

Si pacificè venistis ad me, vt auxiliemini mihi, sit mihi super vos cor pariter, 1 Par. 12, 17. pro, Volo vobiscum esse eiusdem animi & voluntatis.

Et pro asinibus pereuntibus tibi tertio ab hinc die ne ponas cor tuū, 1 Sam. 10, 20. pro, Ne sis sollicitus de asinis quas velut perditas requiris.

Et cogitavit cor meum in me, & increpauit optimates, Nechem. 5, 7. pro, Capto apud memetipsum consilio contendere cum optimatibus.

Et furabatur Absalom cor virorum Israel, 2 Sam. 15, 6. pro, His dolis & artibus inibat gratiam à populo Israel.

Et dilexit puellam, & locutus est ad cor puellæ, Gen. 35, 3. pro, Locutus est cū ea grata & placentia.

Et percussit cor Dauid eum, 2 Sam. 24, 10. i. Cōfestim cœpit angere ob factum. Cor eius cum bestiis positum est, Dan. 5, 21. id est, Fecit Deus vt ille cuperet versari cum bestiis: hoc est, Priuatus est mente, & intellectu.

Quis est hic, & qualis est hic qui repleuit cor suum vt faceret sic? Esther. 7, 5. pro, Qui sibi psuasit vt venderet vos?

CORAM.

Nonne omnis terra est coram te, Gen. 13, 9. pro, Licet tibi eam terræ partem eligere quam voles.

Quādo veniam & videbor coram Deo, Psal. 42, 3. pro, In tēplo corā arca Dei. Thronus Dauid sit stabilis coram Dño, 1 Reg. 2, 45. pro, Fauente & aspirante Domino.

Beati serui tui, ij, qui stant corā te semper, 1 Reg. 10, 8. pro, Qui adstant tibi, & assidui sunt apud te, familiares, domestic.

Benedicam tibi coram Domino antequam moriar, Gen. 27, 7. Domino inspectante. vel, Vt omnia felicia imprecer tibi dari à Deo.

CORNŪ.

Omnes isti filij Heman videntis regis in verbis Dei ad exaltandum cornu, 1 Par. 25, 5. id est, Ad exaltandam dignitatem & potentiam regiam.

CORONA.

Quoniam descendit corona gloriæ vestræ, Ierem. 13, 18. pro, Magnificentiā, regiāque vestra dignitas.

CORPVS.

Si cum corpore suo ingressus fuerit, cum corpore suo egredietur, Exod. 21, 3. id est, Si solus sine vxore venerit in domum tuam, sine vxore exibat.

CORTINA.

Mouerunt se cortinæ terræ Midiam, Chabach. 3, 7. id est, Tabernacula quæ fiebant ex pellibus.

CVM.

Quia cum Deo fecit die hac, 1 Sam. 14, 45. pro, Adiutus à Deo, vel fretus ope Dei, fecit hanc magnam salutem.

Non dormies cum pignore eius, Deut. 24, 12. pro, Non dormies quin prius reddideris pignus eius.

CVRRO.

Et currere fecerunt ad vniuersos filios populi, 2 Par. 35, 13. id est, Perrexerunt cum celeritate.

Æthiopia currere faciet man⁹ suas Deo Psal. 68, 32. pro, Celeriter & promptè offeret munera Deo, testando obedientiam suam.

CVRRVS.

Pater mi, pater mi, currus Israël, & equites eius, 2 Reg. 2, 12. id est, Qui plus iuuabat Israël em oratione, quàm currus falcati & equites.

CVSTODIO.

Dominum dereliquerunt vt custodirēt, Hof. 4, 10. pro, Desierunt custodire vias Domini.

CVSTODIA.

Custodia filiorum Gheron in tabernaculo Ecclesiæ erit, Num. 3, 25. pro, Munus eorum erit custodire tabernaculum.

Seruastis custodiam præcepti Dñi Dei vestri, Ios. 3. pro, Præceptum Domini quod vobis erat obseruandum conseruastis.

Ipsa nox est Domino, custodia omnibus filiis Israel in generationes suas, Exod. 12, 42. pro, Nox in qua custodiuit Dominus Israëlitas ne læderentur à vastatore. vel, Nox quam obseruare de-

bebāt Israëlitas in honorem Domini. Custodia contra custodiam, Nechem. 12, 24. pro, Vicissim, siue per vices.

D.

DECLINO.

Ne declines à lege ad dexteram & ad sinistram, Ios. 1, 7. pro, Neque addendo neque detrahendo legi.

Quia Ioab declinauerat post Adonijah, 1 Reg. 2, 28. pro, Secutus fuerat partes Adonijah.

DECOR.

Et egressus est à filia Syon omnis decor eius, Thren. 1, 6. pro, Regnum à Ierusalem ad Chaldaeos translatus est.

DECRETVM.

Antequam pariat decretum diei in quo eritis vt gluma, Sophon. 2, 2. id est, Antequam Dominus sententia sua efficiat, vt veniat dies in quo pereatis.

DELICIA.

Decalua teipsam & tonde temetipsam super filios deliciarum tuarum, Mich. 1, 16. q. d. Habebis iustam causam lugendi calamitatem quæ imminet ciuibus tuis delicatis & charissimis.

DELICTVM.

Si non fuerit viro propinquus vt restituat delictum ei, delictum restituitur Domino, Num. 5, 8. pro, Damnum illatum.

DEPRECOR.

Filia Tyri cum munere, vultum tuum deprecabuntur diuites populi, Psal. 45, 13. id est, Tyrii alienigenæ allatis muneribus cupient tecum inire amicitiam.

DESCENDO.

Descendit Dominus vt videret ciuitatem & turrim, Gen. 11, 5. pro, Reipsa patefecit, sibi non esse ignotum quid Babylonij tentarent.

Et descendent equi, & ascensores eorum vnusquisque gladio fratris sui, Chagg. 3, 23. sup. in sepulchrum vel in terram, id est, Concident & occidentur.

DESIDERO.

Desiderauit anima Dauid regis egredi propter Absalom, 2 Sam. 13, 39. id est, Rex cœpit teneri maximo desiderio Absalonis absentis, ac subinde suspirabat quum meminerat filij.

Et desiderium Selomoh, quod desiderauit ædificare in Ierusalem, 1 Reg. 9, 19. pro, Omnia ædificia quæ optauerat ædificare: vel, quicquid habebat in votis ædificare.

Totus ipse desideria, Cant. 5, 16. pro, Quantus quantus est, res sunt desiderabiles, siue totus est desiderabilis.

Et cui omne desiderabile Israel, nonne tibi? 1 Sam. 9, 20. pro, Ad quem spectant optima quæque, certè ad te: quoniam futurus es rex Israelis.

Polluo sanctuarium meum desiderabile oculorum vestrorum, Ezech. 24, 21. id est, Quod lubentissimè aspiciatis, tanquam rem vobis gratissimam.

DESVPER.

Si negaui Deum desuper, Iob 31, 28. id est, Qui habitat in excelsis.

DEVS.

Ascendit Moyses ad Deum, Exod. 19, 3. pro, Ad

pro, Ad montem in quo Deus se manifestauit, & legem dedit.

Princeps Deies in medio nostri, Gen. 23, 6. id est, Te habemus pro præstanti & excellenti principe. Dei nomine vocant Hebræi quicquid excellit.

D E X T E R A.

Cor sapientis ad dexteram eius, Eccl. 10, 2. id est, Præparatum habet cor ad omnia recta, vt dextera apta est rebus bene gerendis.

Qui nesciunt inter dexteram suam & sinistram suam, Ionæ 4, 11. id est, Qui nesciunt differentiam: vult dicere, Qui non creuerunt ad annos discretionis.

Redire fecit retrorsum dexteram suam à facie inimici, Thren. 2, 7. pro, Negauit & subduxit ab eis auxilium suum, quum ventum esset ad hostes.

D I C O.

Non dixerunt vt ascenderent ad eos, Ios. 22, 33. pro, Nequaquam cogitauerunt ultra ascendere.

Et ego dixi, Reuelabo a te rem tuam, Ruth 4, 4. pro, Statui apud me huius te admonere: siue id tibi indicare.

Dictum præuaricationis impio est: In medio cordis mei, Psal. 36. pro, Sic cogito apud me, nempe præuaricationem suggerere & dictare impio, nihil esse timendum.

D I E S.

Nunc ponite quæso cor vestrum à die hac & supra, antequam, &c. Chag. 2, 16. id est, Cogitate diligenter quæ antehac vobis acciderunt, & quæ posthac accident.

Vt darem eis terram fluentem lacte & melle, secundum diem hanc, Ierem. 11, 5. id est, Qualis adhuc hodie est, siue qualem videtis hodie.

Recordare diei Ierusalaim, Psal. 137, 7. Diei in quo vastabatur Ierusalem.

Defectionem facientes fuerunt in medio eius à diebus sæculi, Ezr. 4, 15. pro, Ab omni æuo.

Et fuit in fine dierum, adduxit Cain &c. Gen. 4, 3. id est, Post aliquot annos.

Dies loquentur, & multitudo annorum scire faciet sapientiam, Iob 32, 7. pro, Senes different de re proposita, & prouecti ætate notam reddent sapientiã.

Ecce dies Domini venit crudelis, Ies. 13, 9. pro, In qua ostendet se maxime iratum esse.

D I I U D I C O.

Stetit Pinechas & diiudicauit, Psal. 106, 30. id est, præbuit se vindicem, nõ expectata iudicum sententia.

D I L A T O.

Viam madorum tuorum curram, cum di traueris cor meum, Psal. 119, 32. id est, Vbi voluntatem de deis vt apertò corde studeam me tibi in obsequium tradere.

D I L E C T I O.

Dedi dilectionem animæ meæ in manu inimicorum eius, Ierem. 12, 7. i. Urbem cum templo atque vniuerso populo, quem vnice & ex animo diligebam.

D I M I N U O.

Pauper non diminuet de dimidio siclo,

Exod. 30, 15. pro, Non minus dabit quàm dimidium siclum.

D I S C O O P E R I O.

Maledictus qui discooperuerit oram patris sui, Deut. 27, 20. pro, Qui rem habuerit cum nouerca.

D I V I D O

Quamuis diuiserit Achaz domum Domini, & domum regis & principum, 2 Par. 28, 20. pro, Tulerit maiorem partem, aut partem pecuniæ quæ erat in domo Domini.

Statuit Iechizchiahui diuisiones sacerdotum & Leuitarum in diuisionibus suis, 2 Par. 31, 2. pro, Ordines, classes.

D O.

Dabo te in cœtum populorum, Gen. 48, 4. id est, Faciam vt relinquo quamplurimos nepotes in terra.

Inimicorum meorum dedisti ceruicem, Psal. 18, 41. pro, Vertisti eos in fugam.

Vir cum dederit maculam in proximum suum, Levit. 24, 19. pro, Laferit, fregerit brachium.

Dedit nos tamquam exploratores terre, Gen. 42, 30. id est, Habuit siue reputauit tamquam exploratores.

Dedi tibi annos iniquitatis eorum secundum numerum dierum, Ezech. 4, 5. pro, Vetti tibi annos quibus illi peccauerunt, in dies. i. tot diebus decumbes, quot annis illi peccauerunt.

Quis det de carne eius vt comedamus, Iob 31, 11. pro, Vtinam liceret nobis vesci carne eius.

D O C E O.

Docuit eum Dominus lignum, Exod. 15, 25. pro, Ostendit illi, vel monstrauit.

D O M I N O R.

Dominabitur de Iahacob, Num. 24, 19. pro, Orietur de Iahacob qui rerum potietur.

D O M V S.

Edificabo tibi domum firmam, 1 Reg. 11, 38. pro, Familiam superstitem quæ longo tēpore permaneat. hoc est, Nepotes qui sufficientur in locum tuum succedentq; tibi in regno.

Deus facit habitare vnico in domo, Psal. 68, 7. pro, Efficit vt qui liberis carebant, habeant amplam familiam.

Interior eorum domus eorum in sæculum, Psal. 49, 12. pro, In animo cogitant quod mansuri sint perpetuo in domibus suis.

D O R M I O.

Si dormieritis inter tripodes, eritis sicut pennæ columbæ quæ tecta est argento, Psal. 68, 14. pro, Etiam si iacueritis inter vasa plena fuliginis, hoc est, etiam si oppressi fueritis magna calamitate, eritis cãdidi veluti tecti pennis columbæ quæ ob candorem videtur operta argento, hoc est, lati & candidi redimini ob liberationem.

Et erit cum dormierit dominus meus rex, 1 Reg. 1, 21. id est, Cum vita functus fuerit.

D V L C E S C O.

Qui simul dulcescere faciebamus secretum, Psal. 55, 15. id est, Cum summa animi voluptate de rebus nostris confilium inibamus.

D V R V S.

Si non fleui super habentem durum diem, Iob 30, 25. id est, Infelicem hominem. q. d. grauatum erumnis huius calamitosæ vitæ.

Et durius fuit verbum viri Iehudah verbo viri Israel, 2 Sem. 19, 43. pro, Arrogantius & insolentius loquuti sunt viri tribus Iudæ, quàm ceteri qui erant ex alijs tribubus.

E.

E B R I A.

Et benedixerit sibi in corde suo, vt addat ebriam cum sitiente, Deut. 29, 19. id est, Ita adulationibus conetur sopire synaresim & sibi imponere, vt malum putet ludicrum esse. veluti si quis vehementi siti accensus sese inebriaret vino ne amplius tangeretur sensu: quū potius sitim illam restringere sobrietate & abstinentia deberet.

E D V C O.

Tum heri, tum nudiustertius cum esset Saul rex super nos, educebas & introducebas Israel, 2 Sem. 5, 2. pro, Imperatorem agebas, educebas ad bellum, & reducebas à bello parta victoria.

E F F U N D O.

Sed effudi animam meam coram Domino, 1 Sam. 1, 15. pro, Depropsi quicquid habebam in animo.

E G G R E D I O R.

Præficiat Dominus Deus virum super congregationem, qui egrediatur ante eos, & ingrediatur ante eos, Num. 27, 17. pro, Qui educat eos ad bellum & reducat.

Ego sum puer paruus, nec scio egredi, & ingredi, 1 Reg. 3, 7. pro, Nescio quomodo me debeam gerere in administratione tanti regni.

Et omne quod egrediebatur super domum ad muniendum, 2 Reg. 12, 12. pro, Omnia quæ infumebantur in domum ad eam reficiendam.

Et egredietur verbum reginæ ad omnes mulieres, Esther. 1, 17. pro, Diulgabitur facinus reginæ, peruenietq; ad aures aliarum mulierum.

Quod egreditur è labijs tuis, custodies, Deut. 23, 23. pro, Quod semel pollicitus fueris, præstabis.

E L E V O.

Nūquid eleuabis ad nubem vocem tuam, vt multitudo aquarum operiat te? Iob 38, 34. pro, Nunquid imperio tuo descendet ad te pluuia?

E L O Q V I V M.

Relinquam aduersum me eloquium meum, Iob 10, 1. pro, Laxis ori meo habenis, pleno ore conquerar.

E O.

Ibat manus filiorum Israel eundo, & dura erat contra Iabin, Iud. 4, 24. pro, Vique adeo cœperunt augescere vires filiorum Israel.

E Q V I T O.

Equitare fecisti hominem super caput nostrum, Psal. 66, 12. pro, Fecisti vt homo potiretur imperio supra nos, & insultaret nobis vt tyrannus.

E R V O.

Rixati sunt ambo ipsi in agro, & non

erat qui erueret eos : 2 Sem. 14,6. pro,
Qui litem inter eos certam cōponeret.

E V A C U O.

Euacuauerunt eos euacuantes, Nach. 2,
3. pro, Spoliauerūt & priuarunt suis bo-
nis.

E V A S I O.

Et ecce remanebit in ea euasio, Ezech.
14,22. pro, Attamen remanebunt ex ea
aliquot qui euadent.

E V A G I N O.

Tulit secum septingentos viros euagi-
nantes gladium, 2 Reg. 3,26. pro, Ma-
gnanimos & bellicosos.

E X A L T A T I O.

Exaltationes Dei in gutture eorū, Psal.
149, 6. q. d. De magnificis factis Dei
semper loquuntur, pleno gutture can-
tant laudes Dei.

E X C E L S V S.

Ambulat super excelsa maris, Job 9, 8.
pro, Super altos fluctus marinos, vel
excelsa maris; cælū & aërem intelligit.
Excelsiores stulto sunt sapientiæ, Prou.
24,7. pro, Iuxta sententiā stulti, sapien-
tia est in loco edito ad quem pertinge-
re non potest. q. d. desperat se posse as-
sequi sapientiam.

E X I T V S.

Venit vt sciret exitum tuum & introitū
tuum, 2 Sam. 3, 25. pro, Vt exploraret
quomodo te geras.

E X S P E C T O.

Elihu exspectauit ipsum Iob in verbis,
Iob 32,4. pro, Sustinuit loquentem. q. d.
Hactenus tacuit, quod iunior esset.

E X P U L S I O.

Si fuerit expulsio vestra in extremū cæ-
li, Nechem. 1,9. pro, Siqui à patria ve-
stra expulsi fuerint in regionem remo-
tissimā.

E X V L T A T I O.

Ad Deū lætitiæ exultationis meæ, Psal.
43,4. i. Ad Deū auctorem summæ meæ
lætitiæ.

F.

F A C I E S.

Non surrexit propheta vltra in Israel si-
cut Moyses quem nosset Dominus fa-
cie ad faciem, Deut. 34,10. pro, Qui sic
familiariter conuersaretur & loqueretur
cum Domino, qui talem consuetu-
dinem haberet cum Deo.

Derelinquetur terra quam tu detestaris
à facie duorum regum, Iesa. 7,16. pro,
A qua tu abhorres propter duos reges
suos.

Vt verterem faciem verbi, fecit seruus
tuus Ioab, 2 Sam. 14, 20. pro, Vt tibi
proponerem sermonem figuratum.

Nunquid faciem eius accipietis, Iob 13,
8. pro, An debetis habere respectum
personæ eius?

Et orauerint & exquisierint faciem meā
2 Par. 7,14. pro, Implorauerint opem
meam.

Et super me posuerunt omnis Israel fa-
cies suas vt regnarem, 1 Reg. 2, 15. pro,
In me cōiecerant oculos, sperantes me
regnaturum.

Multi quærunť faciem principis, Prou.
29, 26. pro, Ambiant familiaritatem
principis.

Video faciem patris mei, quia non est
erga me sicut heri, & nudius tertius,
Gen. 31,5. pro, Quod non tam hilari ac

H E B R A I C A E L I N G V A E

lato vultu me intuetur atque antea.
Veni videamus nos facie, 2 Reg. 14, 8.
pro, Descendamus in locū certaminis.

F A C I O.

Ad populum congregatum è gentibus,
facientem pecudes & opes, Ezech. 38,
12. pro, Qui parat sibi peculiū & opes.

F A X.

Visitabo viros stantes in fœcibus suis, So-
phon. 1, 12. id est, Qui instar rerum
coagularum stant immobiles super
fœces suas: hoc est, Qui magna tran-
quillitate cōquiescunt in diuitijs suis.

F E R R V M.

Ferrum ingressum est animā eius, Psal.
105, 18. id est, In corpus. q. d. corpus
eius vinctum fuit catenis.

F I C V S.

Veluti primitiua in ficu, in cacumine ei
vidi patres vestros, Hos. 9, 10. i. Tam
libenter vidi patres Israëlitarū, quā
libenter videt homo primos fructus in
ficus cacumine.

F I D E S.

Dominus reddat vnicuique iustitiam
suam & fidem suam, 1 Sam. 26, 23.
pro, Rationem habeat quā quisq; vi-
xerit iuste, & fidem seruauerit suam.

F I G V L V S.

Subversio vestra verè sicut lutum figuli
reputabitur, Iesa. 29,16. pro, Equidem
tam facile potest Deus mutare sortem
vestram, quā potest figulus ex vno
vase facere quod vult.

F I L I V S.

Acquisiui seruos & ancillas, & filij do-
mus erant mihi, Eccl. 2,7. pro, Familia
fuit mihi aut vernæ.

State in sanctuario secundum diuisionem
domus patrum fratrum vestrorum fi-
liorum populi, 2 Par. 35,5. Filios populi
vocat plebem, vel plebeios aliarum
tribuum præter tribum Leuitarum.

Et egressi sunt filij prophetarum, 2 Reg.
2,3. id est, Discipuli.

Tritura mea & filij areæ meæ, Iesa. 21,
10. id est, Frumentum vel palea quæ
atteritur in area.

Isti sunt duo filij olei, &c. Zachar. 4,14.
id est, Duo vñti. q. d. Hæc significant
duos summos magistratus, regem Io-
sue, & summū sacerdotem Zorobabel.

F I N I S.

Finis omnis carnis venit ad conspectum
meū, Gen. 6,13. pro, Decreui perdere.

Et non est finis thesauris eius, Iesa. 2,7.
pro, Non possunt numero cōprehēdi.

Non finies angulum agri tui metendo,
Leuit. 19, 9. pro, Non exactè metes
terminos agri tui, sed illius in angulis
relinques spicas pauperibus.

F L A M M A.

Vox Domini succidens flammæ ignis,
Psal. 28,7. Vult dicere: vnā cum toni-
tru emicat fulgetrum.

F L A T V S.

Si poneret super eum cor suum, spiri-
tum eius, & flatum eius ad se congre-
garet, Iob 34, 14. pro, Priuaret eū vita.

F O E D V S.

Arca in qua est fœdus Domini, 1 Reg. 8,
21. id est, Tabulæ in quibus erant præ-
cepta & conditiones fœderis.

Fœdus pepigi cum oculis meis, Iob 31,1.
pro, Fuit magna cōcordia carni meæ
cum spiritu meo.

F O E T E O.

Turbastis me vt fœtere faceretis me ha-
bitatoribus terræ, Gen. 34, 30. pro,
Adeo, vt apud terræ incolæ, veluti
rem putidam, abominabilem & odio-
sum me reddideritis.

F O R M I D O.

Et vocabunt super eos formidinem vn-
dique, Ierem. 49,30. id est, Homines
terribiles & formidabiles milites qui
illis vndique terrorem incutient.

F O R N I C O R.

Et fornicari fecit habitatores Ierusalaim
2 Par. 21,11. pro, Fuit causa idololatriæ
habitatoribus Ierusalem.

F O R T I S.

Tantummodo esto mihi filius fortis, &
præliare bella Domini, 1 Sam. 18,17.
pro, Ea lege, vt sis dux & imperator
mei exercitus.

Fortitudo mea, & principium roboris
mei, Gen. 49,3. pro, Quem genui in
robore meo.

A fortitudine sua pudore affecti sunt, E-
zech. 32,30. id est, Dum terrent mor-
tales, interim puduit eos virium sua-
rum: nam in medio conatu destituti
sunt viribus.

F R A C T V R A.

Sicut fractura aquarum lata venerunt
aduersum me, Iob 30,14. id est, Ma-
gno impetu, vt ingens flumen ruptis
aggeribus, inuadunt me.

F R A T E R.

Perrexit Abimelech filius Ierubbahal in
Sechem ad fratres matris suæ, Iud. 9,
1. pro, Vt alloqueretur omnes cognat-
os suos ex parte matris suæ.

Quoniam apprehendet vir fratrem suū
familie patris sui, Iesa. 3,6. id est, De
eadem familia. Fratres de eadem fa-
milia, vocant Hebræi fratrem ger-
manum, siue qui est eiusdem gentis
& sanguinis.

F V M O.

Vsq; quo fumabis in oratione populi
tui? Psal. 80,5. id est, Velut iratus, re-
pudiabis orationem nostram?

F V N D A R E.

Ex ore paruulorum & lactentium fun-
dasti fortitudinem, Psal. 8,3. pro, Sta-
bilem esse declarasti gloriam fortitu-
dinis tuæ, & eam confirmasti contra
inimicos tuos.

F V N E S.

Væ ijs qui trahunt iniquitatem in funi-
bus mendacij, & veluti funibus plau-
stri trahunt peccatum, Iesa. 5, 18. id
est, Rationibus illicitis, prætextibus,
siue illecebris addūt peccata peccatis.

Quia funem meum soluit, & afflixit
me, Iob 30,11. pro, Vinculum timoris
mei quo illi reuerbantur me, dissol-
uit, siue abstulit ex animis illorum.

F V R O R.

Quia in furore meo & in ira mea fuit
mihi ciuitas hæc à die qua ædificaue-
runt eam, Ierem. 32,31. pro, Itarus sum
vehementet isti vrbi.

Proiecit & reliquit Dominus genera-
tionem

tionem furoris sui, Ierem. 7, 29. id est, Contra quam indignatus est.

FVRARI.

Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, Qui furatur verba mea unusquisque ab amico suo, Ierem. 23, 30. id est, Qui vtuntur aliena prophetia, quam audierunt ab alijs, cui tamen affingunt sua somnia.

G.

GENERATIO.

Istæ generationes cæli & terræ, Gen. 2, 4. id est, Natales, aut ortus siue origines, vel, actiue, quæ generauerunt cælum & terram.

Intelligite annos generationis & generationis, Deut. 32, 7. pro, Annos multarum generationum præteritarum, hoc est, Priscos.

Noach vir iustus, perfectus fuit in generationibus suis, Gen. 6, 9. id est, Ætate illa qua vixit, siue inter homines sui seculi.

GERMEN.

Quia adduco seruum meum Germen, Zachar. 3, 8. id est, Christum, cuius aduentum prædixerunt alij prophetae, vocaueruntque eum Germen.

GENVA.

Genua curuata roborasti, Iob 4, 4. vel labantia. pro, Deficientes in afflictionibus.

GLADIVS.

Inducam super vos gladium ultorem ultionis fœderis, Leuit. 26, 25. pro, Immittam homines armatos, qui fractum à vobis & violatum fœdus quod pepigeratis, vlciscantur.

Gladij sunt in labijs eorum, Psal. 59, 8. pro, Loquuntur meras cades: singula eorum verba totidem sunt gladij ad iugulandos homines.

GLORIA.

Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem bouis comedentis herbam, Psal. 106, 20. id est, Relicto vero Deo, qui erat gloria & decus eorum, seruierunt Idolis.

Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriæ? Ierem. 48, 17. id est, Quæ ratione factum est, vt regnum Moab tam potens & gloriosum, deletum sit. Faciet illud secundum imaginem viri, secundum gloriam hominis. Ies. 44, 13. pro, Dabit illi effigiem humanam elegantissimam.

Et de his quæ erant patri nostro fecit omnem gloriam hanc, Gen. 31, 1. id est, Omnes istas diuitias quibus gloriam sibi comparauit.

GRANDIS.

Ecce non faciet pater meus rem grandem, vel rem paruam quam non reuelat auri meæ, 1 Sam. 20, 2. id est, Nihil facere solet, siue paruum sit, siue magnum, quin indicet mihi.

GRATIA.

Et suscepit gratiam in oculis omnium videntium eam, Esther. 2, 15. pro, Conciliauit sibi fauorem.

Si quæso inueni gratiam in oculis tuis, 1 Sam. 27, 5. pro, Si tibi gratus sum, vel, si tibi gratum fuerit.

GRESSVS.

Dilatabis gressum meum subtus me, Psal.

18, 37. pro, Effecisti vt quocumque irem, lato & amplo gressu ingrederer, hoc est, liberè & sine metu. aut, pateret mihi iter expeditum & inoffensum.

GUTTUR.

Exaltationes Dei in gutture eorum, Psal. 149, 6. q. d. De magnificis factis Dei semper loquuntur. Pleno gutture cantant laudes Dei.

H.

HABITATIO.

Omnis habitatio domus Siba, serui erat Mephiboseth, 2 Sam. 9, 13. pro, Quotquot habitabant in domo Siba, &c.

HIRCVS.

Recedite de medio Babel, & estote tanquam hirci ante gregem, Ierem. 50, 8. id est, Alieni à metu tanquam hirci gregem præcedentes.

HONORIFICO.

Leuabit te cor tuum ad honorificandum, 2 Par. 25, 19. pro, Coepisti magno esse animo, vt maximo honore dignum te putares.

HVMILIOR.

Humiliatus est Moab in die illa sub manu Israel, Iud. 3, 30. pro, Moabitæ venerunt in potestatem Israëlitarum.

I.

IGNIS.

Qui facit ministros suos ignem vrëtem, Psal. 104, 4. id est, Qui fulmine vtitur tanquam ministris.

Laborabunt populi in igne, Chabb. 2, 13. id est, Videbuntur frustra laborare circa extructionem talium vrbiu quæ tandem incendio absumentur.

ILLVMINO.

Illuminati sunt oculi eius, 1 Sam. 14, 27. pro, Clariores redditi sunt postquam comedit mel.

INCISIO.

Incisionem pro anima non dabit in carne vestra, Leuit. 19, 28. pro, Non incidetis carnem vestram propter mortuum.

INCIRCVCNCISVS.

Et ego sum incircuncisus labijs, Exod. 6, 13. p. In loquendo rusticus & inelegas.

INDVLGENTIA.

Polluo sanctuarium meum, & indulgentiam animæ vestræ, Ezech. 24, 21. id est, rem quam tantum amatis quantum indulgentes patres liberos suos. siue rem quam miro affectu prosequitur animus vester.

INDVO.

Et spiritus Dei induit Zechariah, 2 Par. 24, 20. pro, Egit eum spiritus Dei.

INGREDIOR.

Num fratres vestri ingredientur ad bellum, & vos manebitis? Num. 32, 6. pro, Pugnabunt?

Et ingressa es in ornamento ornamentorum, Ezech. 16, 7. pro, Ornasti te ornamento vario, pulcherrimo & elegantissimo, vel apto, disposito. facta es studiosa mundi muliebris.

INIQVITAS.

Sed si ad decipiendum me pro aduersarijs meis absque iniquitate in manibus meis, 1 Par. 12, 17. p. Quum nihil vos læserim, quum nihil iniquum admi-ferim in vos.

INSVLSVS.

Nec tribuit aliquid insulsum Deo, Iob 1, 22. pro, Non dixit Deum quicquam fecisse sine ratione.

INTELLIGO.

Intelligere fecit manus suas, Gen. 48, 14. pro, Doctè & scitè imposuit illis manus suas.

Et de filijs Issaschar scientes intelligentiam in temporibus vt scirent quid faceret Israel, 1 Par. 12, 32. pro, Periti temporum & occasionu, id est, Scientes quo tempore quidque esset agendum Israeli captatis occasionibus.

INTERFECTIO.

Et super populum interfectionis mee ad iudicium, Ies. 34, 5. pro, Quos interfecit sum vt iudiciu exerceat in eos. Auxiliati sunt unusquisque proximo suo ad interfectionem, 2 Par. 20, 23. pro, Confoderunt se mutuis vulneribus.

INVENIO.

Scitote peccatum vestrum quod inueniet vos, Num. 32, 23. pro, Quale sit peccatum vestrum pro quo luetis poenas. Quemadmodum inuenit manus mea regna idoli, Esa. 10, 10. pro, Quemadmodum superaui & vici alia regna in quibus colebantur idola.

INVESTIGATIO.

Num inuestigatione Deum inuenies? Psal. 11, 7. pro, Nunquid peruestigando assequeris omnia Dei consilia?

INVOCO.

Tantum inuocetur nomen tuum super nos, Ies. 4, 1. pro, Dicamur vxores tuæ.

IRA.

Propterea quod non audisti voci Domini, nec fecisti iram furoris eius contra Hamaleck, 1 Sem. 28, 18. i. Quod præceperat iratus valde contra Hamaleck. Quoniam ira hominis confitebitur tibi, Psal. 26, 11. p. Qui prius erat tibi irati laudabunt te, vel cedet tandem in laudem tuam hostium furor cum illos deuiceris. Iram Domini feram, quoniam peccaui ei, Mich. 7, 9. i. Poenam mihi à Domino illatam.

IUBEVO.

Iubebo pro te, 2 Sem. 14, 8. i. Iubebo & præcipiam vt filio tuo nihil mali fiat.

IUDICIUM.

Iudicia tua Abyssus multa, Psal. 36, 7. id est, Quocumque vertamus oculos, sursum, ac deorsum, iusto Dei iudicio omnia disponuntur.

Et docuit eum in semita iudicium, Ies. 40, 14. id est, Quis docuit Deum hanc mirabilem dispositionem, & ordinem quem in creatione mundi seruauit.

Et apprehenderit iudicium manus mea, Deut. 32, 41. pro, Et coepero facere iudicium.

Ad faciendum in eis iudicium scriptum, Psal. 149, 9. id est, Vt sumant de illis poenas iuxta scriptum legis, in qua vt delerent gentes, mandatum erat illis. Nesciunt iudicium Dei terræ, 2 Reg. 17, 26. pro, Morem, id est, Quo cultu, & religione, velit coli Deus eius terræ.

IUDICO.

Dan iudicabit populum suum, Gen. 49, 16. pro, Reget, & moderabitur.

Nunciabo regi, quod iudicauerit eum

Dominus de manu inimicorum suorum, 2 Sem. 18, 19. pro, Eripuerit eum, siue iudicio suo liberauerit.

I V G V M.

Remouebitur ab eis iugum eius, & onus illius ab humero eius remouebitur, Ies. 14, 25. q. d. Populus meus postea non pendet tributa Assyrijs.

I V R O.

Ad terram quam iurauit Abraham, Gen. 50, 24. pro, Quam interposito iuramento pollicitus est ipsi Abraham.

I V S I V R A N D V M.

Quare non custodisti iusiurandum Domini, 1 Reg. 2, 43. pro, Quod iurasti mihi per Dominum.

I V S T I F I C O.

Iustificauit animam suam rebellis Israel magis quam prauaricatrix Iehudah, Iere. 3, 11. pro, Iustiorum prastitit sese, quā sit soror eius, si cōferatur cum ea.

I V S T I T I A.

Peccauerunt Domino habitaculo iustitiæ, & exspectationi patrum eorū Domino, Ierem. 50, 7. id est, In quo erant semper tuti, vt sub tutela legum & iusto iudicio, si qui eos affligerent, quem admodum antea fuerat spes & columen patrum suorum.

Propterea elōgauit se iudicium à nobis, & non apprehendit nos iustitia, Ies. 59, 9. id est, Deus non vlciſcitur iniurias illatas nobis, nec tuetur nos. q. d. Deus abiecit curam populi sui, ac destituit auxilio & ope sua.

Non ingrediantur iustitiam tuam, Psal. 69, 28. pro, Nunquam resipiscant, vel, nunquam eos iustifices, aut absoluas. Præcepisti nobis iustitiā, testimonia tua, & veritatem valde, Psal. 119, 138. pro, Tu studioſe admodum præcepisti obseruari leges tuas quæ sunt æquissimæ & verissimæ.

Et vobis non est iustitia in Ierusalaim, Nech. 2, 20. pro, Meritum vllum. hoc est, Nunquam estis bene meriti de Ierusalaim.

L.

L A B I V M.

Labium blanditiarum in corde & corde loquentur, Psal. 12, 3. pro, Sermone blādo duplici corde loquuntur.

Quia balbutientibus labijs, & in lingua altera loquetur propheta ad populum istum, Ies. 28, 11. pro, Videbitur illis loqui lingua balbutiente & peregrina, ignotæ, adeo alienus erit à Deo populus.

Et erat omnis terra labij vnus, Gen. 11, 1. id est, Omnes homines vnico idiomate utebantur.

Quod egreditur è labijs tuis custodies, Deut. 24, 24. pro, Quod semel pollicitus fueris, præstabis.

L A B O R.

Labor Ægypti, & negotiatio Chus, super te transibant, Ies. 45, 14. pro, Opes Ægyptiorum labore partæ, & merces Æthiopum peruenient ad te.

Labotare fecisti me propter iniquitates tuas, Ies. 43, 24. id est, Varia tædia deuorare fecisti me, vel, molestus admodum mihi fuiſti propter &c.

Nō coques hœdum in lacte matris suæ, Exod. 23, 14. pro, Dum matris lac fugit, vel, cum matre lactante.

L A M E N T V M.

Assume super Sor lamentum, Ezech. 27 2. pro, Deplora fortem ac calamitatem Tyri.

L A P I S.

Mortuū est cor eius in medio ei⁹, & fuit vt lapis. p. Versum est in lapidem: hoc est, Obstupuit instar lapidis præ metu. Lapidem depictum nō ponetis in terra vestra, Leuit. 26, 1. i. Effigiem lapideam.

L A Q V E V S.

Et capias laqueum animæ tuæ. Prou. 22 25. pro, Ne tandem malè pēreas, & ab alijs interficiaris.

Neq; coles deos eorū, quia laqueus sunt tibi, Deut. 7, 16. i. Auertit te à Deo tuo cultus ille idolorum.

L A V S.

Et tu sanctus permanens laudes Israël, Psal. 22, 4. pro, Qui laudis materiā continuo gratiarum tenore suppeditas, & tuis assiduis beneficijs. vel, Sanctè permanēs, & laudes Israël. id est, Auctor vt multi laudent Israël.

L E O.

Fuit mihi hereditas mea tanquam leo in sylua, Iere. 12, 8. i. Ita fugio vt fugere solent qui iter agūt, audito leonis rugitu.

L E V I S.

Leuis sicut aquæ, non habebis excellentiam, Gen. 49, 4. pro, Leui ingenio es, & proclui ad libidinem.

L E V O.

Ad terram super quam eleuavi manum meam, vt habitare facerem vos in ea, Num. 14, 30. pro, Quam iuravi me traditurum vobis habitandam.

L I B E R T A S.

Ego prædico vobis libertatem ad gladiū, ad pestem, & ad famē, Ier. 34, 17. i. Denūtiaturus sum in perniciem vestram, liberam facultatem inuadendi vos, gladio hostili, pesti & fami, vt perdāt vos.

L I G A T A.

Indicatio problematum, & solutio ligaturum inuenta sit in eo, Dan. 5, 12. hoc est, Nodorum ænigmatum.

L I G N V M.

Suspendit eos in quinque lignis, Ios. 10, 26. pro, patibulis, vel crucibus.

L I N E A.

Extendam super Ierusalaim lineam Sumeron, 2 Reg. 21, 13. pro, Designabo velut linea quadā id quod volo perdi, & deiici. & quemadmodum curauī euerendam Samariam, ita curabo euerendam Ierusalaim.

Nam est eis præceptū post præceptum, præceptum post præceptum, linea post lineam, linea post lineam, parum ibi, parū ibi, Ies. 28, 10. vult dicere, Paulatim sunt docendi pueri, vt discant legere versum post versum.

L I N G V A.

Posuerunt in cælos os suum, & lingua eorum graditur in terra, Psal. 73, 9. pro, Etiam de hominibus malè loquuntur, vt de Deo.

L I N G O.

Inimici eius terrā lingent, Psal. 72, 9. pro, Osculabūtur terrā in signū reuerentiæ.

Sicut locutus est Dñs super filios Dauid, 2 Par. 23, 3. pro, Sicut promisit Deus nepotibus Dauidis.

Locutus est ad cor eorum, Gen. 50, 21. pro, Verbis blandis leniuit mœsticiam eorum.

L V C E R N A.

Filio eius dabo tribū vnā vt sit lucerna seruo meo omnibus diebus coram me, 1 Reg. 11, 36. id est, Regnum, vt semper habeat aliquem ex nepotibus suis, qui regnet in Ierusalē me cōspiciente. Dum iplendescere faciebat lucernam suam super caput meum, Iob 29, 3. pro, Dum ipse summo fauore prosequeretur me.

L V M B V S.

Accinxit fortitudine lumbos suos, Prou. 31, 17. id est, Exactè, diligenter & accurate se præparat ad opus, vel agit omnia strenuè & virili animo, assiduāq; est in negotijs domi & foris agendis.

L V M E N.

Ad lumen eius ambulabam in tenebris, Iob 29, 3. pro, Quādo propitium Deū sentiebā in cūctis hui⁹ vitæ incōmodis.

L V N A.

Sicut luna stabilietur in seculū, & testis in cælo fidelis, Psal. 89, 38. id est, Quæ testis est durationis illius regni. q. d. Quādiu sol & luna in cælo fulgebūt, erūt mihi testes quòd solium hoc Dauidis nunquam concidet.

L V X.

Expellent eum de luce ad tenebras, Iob 18, 18. pro, Afflictiones & morbi propellent eum à lumine felicitatis & gaudij ad tenebras intolerabilium erūnarum.

M.

M A G N I F I C O.

Ecce sicut magnificata est anima tua die hac in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, 1 Sam. 26, 24. pro, Quemadmodū in magno pretio habui vitam tuam, ita vt te non occiderim, sic Dominus conseruet me in vita, ne me occidas.

Magnificans Deus salutes regis sui & faciens misericordiā Christo suo Dauid, Psal. 18, 51. pro, Magnam salutem afferens mihi regi suo. vel, magnificè me regem suum iuuit.

M A L E D I C O.

Vidi virum stultum radicantem, & maledixi habitaculo eius statim, Iob 5, 3. pro, Mox reputaui habitaculum eius esse maledictum, i. mox reputaui fore vt domui ac familiæ ei⁹ malè cederet.

M A L I T I A.

Ficus malas valde quæ non poterant comedi propter malitiam, Ierem. 24, 2. i. Acerbas quæ præ īsuauitate & inamœnitate palato & gustui erant ingratae.

M A L V M.

Iratus sum parum, & ipsi auxiliati sunt in malum, Zach. 1, 15. i. In afflictionem. hoc est, Affligerunt eos suprà quā volebam. q. d. grauissimè affligerunt.

Parum abfuit quin fuerim in omni malo, Prou. 5, 14. Quin obrutus fuerim omnimoda afflictione.

M A N S I O.

Manete quæso, ecce mansio est diei, Iud.

29, 9. pro, Tempus est quo dies conuertet se ad hospitium, id est, occidet. q. d. Non procul abest occasus solis, quo tempore solent homines diuertere ad hospitium.

MANVS.

Vnusquisque secundum donum manus suæ Deut. 16, 17. pro, Quisque offeret iuxta quod conferre poterit.

Et dedit mihi rex iuxta manum Dei mei bonam super me, Nechem. 2, 8. pro, Fauore & gratia Dei mei erga me.

Et si non attigerit manus eius sufficiens pecus, Leuit. 5, 7. pro, Si tam pauper sit, vt non suppetat ouis quam offerat.

Confortauerunt manus malorum, vt nõ conuertatur vnusquisq; à malitia sua, Ier. 23, 14. i. Fauent facinorosis.

Ægypto dedimus manum, Assyrio vt saturaremur pane, Thren. 5, 6. pro, Pēpigimus fœdus cum Ægypto & Assyria. vel, Supplices illis facti sumus vt pane saturaremur.

Et defixisti alieno manum tuam, Prou. 6, 1. i. Attactu manus stipulatus sis, & fide iusseris, siue manu tua stipulatus fueris pro alieno.

Et dixit, quia manus super thronum Domini, bellum Domini in Hamalec, Exod. 17, 16. pro, Dixit Dominum iurasse per folium suum, sibi futurum bellum cum Hamalecitis.

MARE.

Quia affluentiam marium fugent, Deu. 33, 19. pro, Mercibus marinis abundant.

MEDIUM.

Quia nomen meum in medio eius, Exod. 23, 21. pro, Legatus meus est, & quæ dicet, nomine meo dicet.

MEMORO.

In omni loco quo memorare faciam nomen meum, veniam ad te, Exod. 20, 24. pro, In quocunque loco instituerò cultum nominis mei.

MENDAX.

Eris mihi velut vena mēdax, veluti aquæ quæ non fideles sunt, Ierem. 15, 18. id est, Non perpetuò fluens. q. d. Cum sperabo te mihi laturum auxilium, tunc deseres me.

MENTIOR.

Mustum mentietur eis, Hos. 9, 2. pro, Non respondebit votis eorum.

MERCES.

Ante dies hos merces hominis non fuit, & merces animalis non fuit, Zach. 8, 10. i. Labor tam hominum quam iumentorum erat inutilis, irritus & inanis. hoc est, maledictus à Deo.

METIOR.

Et mensus est duos funiculos ad mortificandum, & plenum funiculum ad viuificandum, 2 Sam. 8, 2. pro, Duas partes interfecit, & tertiæ parti percipit.

MINOR.

Minor sum cunctis misericordijs tuis, Gen. 32, 10. pro, Inferior, vel indignus sum misericordijs tuis.

MIRABILIS.

Mirabilior fuit amor tuus mihi amore mulierum, 2 Sam. 1, 26. pro, Te magis

diligebam quam vllam mulierem.

MISCO.

Et quomodo mifces te cum equis? Iere. 12, 5. id est, Quomodo cum equis cursu certare poteris?

MISERICORDIA.

Misericordiā & veritatem præpara quæ conseruant te, Psal. 61, 8. pro, In seruando rege tuo ostende te esse misericordem & veracem in tuis promissionibus. Aut, Fac vt semper sequatur reuerentiam & clementiam. quia istæ virtutes sunt fideles regni custodes.

Ista est misericordia tua ad amicū tuū? 2 Sam. 16, 17. pro, Hæc rependis amico tuo pro beneficijs acceptis?

Dedit Deus Daniele in misericordiā, & misericordias coram principe Eunuchorum, Dan. 1, 9. pro, Effecerat Deus, vt esset gratiosissimus & charissimus illi principi valde.

MONS.

Potens præ mōtibus rapacibus, Psal. 76, 5. id est, Prædatoribus. Montes rapaces vocat regna violenta, per vim & multas cædes acquisita.

Contriti sunt mōtes longi temporis, incuruauerunt se colles æterni, Chabb. 3, 6. id est, Reges ac principes, siue nobiles, qui multo tempore imperauerant in regione illa.

MORS.

Et Domino Deo ad mortem sunt exitus, Psal. 68, 21. pro, Domini est mors, & animarum exitus. vel, Dominus potest hostes suos tradere ad mortem quum vult.

Non est puellæ peccatum mortis, Deut. 22, 26. pro, Non admisit facinus dignum morte.

Percussimus fœdus cum morte, & cum sepulchro fecimus pactum, Iesa. 28, 15. pro, Non veniet super nos mors, non moriemur.

Ecce mortuus es, Gen. 20, 3. pro, Actum est de vita tua.

MULTIPICO.

Qui multiplicauit occisos nostros, Iud. 16, 24. pro, Qui plurimos ex nostris occidit.

Et cum multiplicata esset res ista, 2 Par. 31, 5. id est, Cū hoc esset diuulgatum.

MULTITUDO.

Ego Dominus respondebo ei in multitudine idolorum suorum, Ezech. 14, 4. id est, Tametsi fuerit maximus idololatra.

MUNDO.

Mundando non mundabit, Num. 14, 18. pro, Non absolvere solet eum qui nõ agnoscit peccatum, sed punire.

MUTO.

Surge nunc, & muta te, 1 Reg. 14, 2. pro, Muta vestem tuam, & ornamenta tua, ne agnoscaris.

MUTVS.

Aperi os tuum muto, Prou. 31, 8. pro, Patrocinare silenti in sua causa.

N.

NIDVS.

Vt aquila quæ excitat nidum suum, Deut. 32, 11. pro, Ad volandum excitat pullos suos.

In nido meo moriar, Iob 29, 18. pro, In medio liberorum meorum. hoc est, Liberis meis superstitibus.

NOBILIS.

Beata tu terra, cum rex tuus filius est nobilium, Eccl. 10, 17. pro, Cuius rex generosus est.

NOMEN.

Ad ædificandum domum, vt esset nomen meum ibi, 1 Reg. 8, 16. pro, Quæ dicaretur nomini meo, & in qua inuocarer. Omnes populi ambulabunt vnusquisq; in nomine Dei sui: & nos ambulabimus in nomine Domini Dei nostri, Mich. 4, 5. i. Colent Deum suum, siue idola: nos autem colemus Deum nostrum Dominum.

Fecisti tibi nomen secundum diem hæc, Ierem. 32, 20. pro, Peperisti tibi famam insignem & celebrem.

Vt non ponam viro meo nomen, 2 Sam. 14, 7. pro, Vt non relinquam vllum filium qui nomen patris referat. vel, vt deleatur prorsus memoria viri mei, quæ seruabitur in pruna illa filij mei, si tibi eum seruare placuerit.

Ne fortè capiam ego ciuitatem, & vocetur nomen meum super eam, 2 Sam. 12, 28. pro, Si cepero eam, tribuatur mihi victoria.

NOUACULA.

Sicut nouacula acuta faciens dolū, Psal. 52, 4. sub. tu es. pro, Tu dolose agis mecum, velut nouacula quæ aberrans petit iugulum: vel, quā si leuiter contingas, sua acutie vulnerat grauissimè.

NOX.

Qui non fuerit mudus ob accidens noctis, Deut. 23, 10. id est, Propter pollutionem quæ noctu acciderit.

NVMERVS.

Quādo erat nubes diebus numeri super tabernaculum. Num. 9, 20. i. Diebus paucis, qui facile numerari possunt.

NVTIVM.

Vir bonus est hic, & cū nuncio bono venit, 2 Sam. 18, 27. pro, Boni nūcij causa venire solet.

O.

OBSIDIO.

Venit ciuitas in obsidionem, Iere. 52, 5. pro, Obsidio venit in ciuitatem, id est, Obfessa est ciuitas.

OCCASIO.

Et imposuerit ei occasiones verborum, Deut. 22, 13. pro, Effecerit vt alij male de illa loquantur.

OCCISIO.

Pasce pecora occisionis, Zach. 11, 4. hoc est, Populū Iudaicum iam destinatum cædi & occisioni, decreto ac sententia Dei.

OCVLVVS.

Terra quā Dominus Deus tuus querit, semper sunt oculi Domini Dei tui in ea, Deut. 11, 12. pro, Curam illius habet, nequid ei desit.

Vnusquisq; abominationes oculorū vestrorum projcite, Ezech. 20, 7. i. Idola ad quæ oculos conuertitis. vel, quæ diligitis & colitis: quod oculi alliciant & adducant homines.

Et malignetur oculus tuus cōtra fratrem tuum, Deut. 15, 9. pro, Ne parcus, inuidus, immisericors sis in fratrem. Animi habitus, oculis se maximè prodit.

Malignus oculus significat parvum, invidentem, immisericordem, qui non libenter miseretur pauperum. Contrà, Oculus bonus pro animo liberali & benefico accipitur. Prou. 22, 9.

Num honorat David patrem tuum in oculis tuis, 2 Sam. 10, 3. pro, Tua sententia & opinione. q. d. putas quod ut honore afficeret David patrē tuū, &c. Et fuit sicut ludēs in oculis generorū suorū, Gen. 19, 14. pro, Visus est illis iocari. Quia eripuisti oculum meum à lachryma, Psal. 116, 8. pro, Sustulisti à me omnem tristitiam & mœrorem.

Sapientis oculi sunt in capite eius, Eccl. 2, 14. hoc est, Circumspectus est sapiēs, diligenter videt quid agendum sit.

O D O R O R.

Odoratus est Dominus odorem quietis, Gen. 8, 21. pro, Suscepit cū beneplacito oblationem, siue placatus est Deus.

O L E A.

Relinquentur in eo racemi, sicut excussio oleæ duorum, vel trium granorum in summitate rami, Iesa. 17, 6. id est, Remanebunt habitatores Ierusalem pauci, sicut racemi vindemia facta, & ut pauca oleæ remanent excussa olea.

O L E I.

Corrumperetur iugū à facie olei, Iesa. 10, 27. id est, Propter oleum, hoc est, Ingratiā Ezeciae vñcti Dei, siue potius Messiae promissi. O L I A.

Moab olla lotionis meæ, Psal. 68, 10. pro, Moabitæ mihi feruenter subditi erunt. vel, Moab mihi subdita erit ceu lebes in quo lauem pedes.

O P E R I O.

Os impiorum operiet iniquitatem, Proverb. 10, 6. id est, Semper cogitat malū. celat iniuriā quā s. meditat in corde suo. O P V S.

Et tulit omne vas operis, Num. 31, 51. pro, Vasa opere, siue industria facta.

Mentiebatur opus oliuæ, Chabb. 3, 17. id est, Olea non producebant fructū suū, non respondebant votis agricolæ.

O P P R E S S V S.

Dirigite oppressum, Ies. 1, 17. id est, Emendate sententiam, vel accusationem iniquē latam contra oppressum.

O R A T I O.

Clausit orationem meā, Thren. 3, 8. pro, Clausit aures ad orationē meā ne pueniret ante illum, i. Non exaudiuit me. Et oratio mea ad sinum meum reuertebatur, Psal. 35, 13. id est, Tacitè mecum, & tanquā in sinu, remotis arbitris orabam pro ipsis.

O R I O R.

Orietur vobis. timentibus nomen meū, Mala. 4, 2. i. Apparebit vobis Christus.

O S O R I S.

Si eduxeris preciosum à vili, tāquam os meum eris, Ierem. 15, 19. id est, Accidet tibi ut prædixero tibi.

Veruntamen iuxta os Domini fuit hoc contra Iehudah, 2 Reg. 24, 3. pro, Iuxta sententiam, id est, Lata sententia de ore Domini. q. d. Ore suo tulerat sententiam, se abducturum Iudam in captiuitatem.

N. remoueas de ore meo verbum veri-

tatis, Psal. 119, 43. pro, Cupio mihi eam dari fortitudinem ut celebrē promissiones tuas quicquid mihi acciderit.

Ponet in puluere os suum, Thren. 3, 29. pro, Submisit loquetur, de se submisit sentiet, quasi terram deosculaturus.

Quoniā in ore Absalom erat positum, 2 Sam. 13, 32. pro, Semper narrabat amicis se occisurum Amnonem.

O S C U L O R.

Osculamini filiū ne forte irascatur, Psal. 2, 12. pro, Osculo manuum testamini vos filium Dei habere pro rege. Osculum manū in Palæstina, signum subiectionis erat.

O S O F F I S.

Mementote quod os vestrum, & caro vestra sum, Iud. 9, 2. pro, Propinquus vester siue cognatus.

P.

P A C T V M.

Et ingressus sum in pactum tecū, Ezech. 16, 8. pro, Inij. fœdus tecum.

P A L A T V M.

Et nō dedi ad peccandū palatum meū, ut expeterem maledictionem animæ illius, Iob 31, 30. pro, Quum ne verbo quidem offenderim eum, ut ei dira imprecarer.

P A L L I V M.

Et non induentur pallio piloso, ut mentiantur, Zach. 13, 4. i. Posthac non videntur pallio quod induere solebant veri Prophetæ, ut habitu mentirentur prophetiam veram.

P A N I S.

Panem pigritiæ non comedit, Prou. 31, 27. id est, Non viuit sine labore.

Quia veluti panis noster sunt, Num. 14, 9. pro, Deuorabimus eos tanquā panē.

P A R I E S.

Parietes cordis mei doleo, Ierem. 4, 19. id est, Præcordia quæ sunt tamquam parietes cordis.

P A R T V R I O.

Propterea dabit eos usque ad tempus quo parturiens pepererit, Mich. 5, 2. id est, Tradet eos usque in summas angustias. siue, Sinet suos affligi nō aliter quā affligi solet mulier in ipso puerperio, siue partu. P A R V V L V S.

Si non traxerint eos paruuli gregis, Iere. 49, 20. id est, Raptauerint cadauera eorum per terrā vilissimi exercitus Chaldæorum.

P A T E R.

Omnis generatio illa congregata est ad patres suos, Iud. 2, 10. pro, Mortua est & cōdita cū maioribus suis in sepulchris.

P A V O R.

Incipiam dare pauorem tuum super faciem populorum, qui sunt sub omni cælo, Deut. 2, 25. pro, Reddam omnes populos territō audito nomine tuo.

P A X.

Num est pax tibi? num est pax viro tuo? num est pax puero? & dixit: Pax. 2 Reg. 4, 26. pro, Rectēne vales? saluus est vir tuus? præclarēne agitur cum puero? Respondit: Omnia sunt salua.

Castigatio pro pace nostra super eū, Iesa. 53, 5. pro, Fuit castigatus, ut haberemus pacem.

Quia erit pax, & veritas in diebus meis, Iesa. 39, 8. pro, Tantum peto, ut viuam incolumis, & præstet Dominus quod est pollicitus.

Non quæres pacem eorum, & bonum eorum omnibus diebus tuis in seculū, Deut. 23, 6. pro, Numquam consules tranquillitati eorum & vtilitati.

Succisa sunt pascua pacifica, Ierem. 25, 37. i. Vbi scilicet pacificè, & sine incurfione ferarū greges antea pascebatur.

P E C C A T V M.

Peccatum populi mei comederūt, Hos. 4, 8. pro, Sacrificium siue hostiam oblatam pro peccato.

P E R C U T I O.

Nunquid iuxta plagam percutientis eū percussit eum, Iesa. 27, 7. id est, An afflixit Deus populum suum, ut Sennacherib & Pharaon illum percussissent?

P E R E G R I N V S.

Quia peregrinus sum apud te, incola ut omnes patres mei, Psal. 39, 13. pro, In terra patriam meam non agnosco, sed velut peregrinus in ea habito, expectās habitationem tuā cælestē, ut & patres mei. P E R E O.

Super ipsis perijt senium, Iob 30, 2. pro, Miferiores fuerunt quā ut senectutē attingere potuerint præ fame. vel, Perijt tempus super ipsos. pro, In vanum contriuerunt ætatem suam. hoc est, vixerunt inutiles.

P E R F E C T I O.

Dixit Saul ad Dominum Deum Israël: Da perfectionem, 1 Sam. 14, 41. id est, Decerne integritatem, hoc est, Sortem veram. fac venire sortem pro rei veritate. fac ut fors cadat super eum qui peccauit. Iudica vter peccauerit, ego, an Ionathan filius meus.

P E S.

Radet Dominus in nouacula conducta mercede caput & pilos pedum, Iesa. 7, 20. id est, Pubem & pudenda. Nā quicquid infra aluum est tribuitur pedib⁹. Leuauit Iahacob pedes suos, & iuit, Ge. 29, 1. q. d. pedes, nō eques pfectus est. Quis suscitauit ab Oriente iustitiam, vocabit eum ad pedem suum? Iesa. 41, 2. id est, Ut sequatur se quocunque voluerit eum ire, ut prompti & morigeri famuli solēt, qui dominorum suorum vestigia sequuntur.

P E T R A.

Et de petra melle saturauit te, Psal. 81, 17. Hyperbole incomparabilis felicitatis & fœcunditatis. q. d. Rem infœcundam feci potius abundare rebus omnibus ad vitam necessarijs quā nō saturassem. dictione enim mellis id significatur.

P H A R E T R A.

Beatus vir qui impleuit pharetram suam ipsis, Psal. 127, 5. sub. filijs. Pharetram vocat domum, quod præcedenti versu filios dixisset esse velut sagittas: Ut sagittæ in manu potentis, ita filij iuuentutum.

P L A T E A.

Plateas pones tibi in Dammasce, 1 Reg. 20, 34. p. Fora aut vicos rerū venaliū, cōstitues tibi, ex quib⁹ vectigalia recipies: & hac re superiorē te agnoscam.

P L E.

PLENVS.

In argento pleno da eum mihi, 1 Par. 21, 22. pro, Pretio integro. vel, argento quantum valet, vende eum mihi.
Lapides plenitudinum, Exod. 25, 7. pro, Gemmæ quæ auro & argento includi solent in palis.

PLVIA.

Exspectabant sicut pluuiam me, Iob 29, 23. pro, Tanto desiderio expectabant verbum meum quanto expectatur pluuia in Autumno, irriganda fementi necessaria.

POENITET.

Et poenituit eum secundum multitudinem miserationum suarum, Psal. 106, 45. id est, Quasi mutasset sententiam, coepit eos benignè tractare iuxta abundantias suas misericordias. vel, ob multam suam bonitatem, siue sua ingenti misericordia commotus.

PONO.

Non posuerunt Deum coram se, Psal. 54, 5. pro, Nullam Dei rationem habuerunt.

Et ponet sceleratam vestram super vos, Ezech. 23, 49. pro, Sumunt poenas de vobis propter flagitia & scelera quæ admistis.

Ponam Ierusalaim lapidem onerosum omnibus populis, Zachar. 12, 3. pro, Reddam Ierusalaim immobilem ut à nullis populis transferri possit.

Non pones sanguinem in domo tua, Deut. 22, 8. pro, Ne sis causa necis si corruerit aliquis de tecto tuo.

Pones verba in ore eius, Exod. 4, 15. pro, Totum negotium ei mandabis, ac dicet illi quid oporteat illum dicere.

POPVLVS.

Venient ad te secundum ingressum populi, Ezech. 33, 31. pro, Ut solet ingredi & irrumperet populus, confertim nempe & multi simul.

Congregatus est ad populos suos, Gen. 25, 8. pro, Conditus est sepulchro cum maioribus suis.

PORTA.

Vt narrem omnes laudes tuas in portis filiarum Syon, Psal. 9, 15. pro, Locis in quibus conciones haberi solebant à populo Israëlítico, in conuentu frequentissimo in media Ecclesia.

PORTO.

Turpitudinem tuam & abominationes tuas tu portasti, Ezech. 16, 58. pro, Afflicta fuisti pro ratione scelerum tuorum.

POST.

Non respondebis in causa, ut declines post multos ad peruertendum, Exod. 23, 2. pro, In lite ne sequaris plurimum sententiam, ut cuiusquæ peruertas ius.

POTATOR.

Neque stabunt vlni eorum in sublimitate sua, omnes potatores aquarum, Ezech. 31, 14. id est, Arbores quæ gaudent magno humore.

PRÆCIPIO.

Præcepit ei super Mordechai, Esther. 4, 5. pro, Dedit ei mandata de Mordechæo.

Omni exercitui eorum præcepi, Iesa.

45, 12. id est, Totum illum caelorum exercitum mandato feci, siue solo verbo & iussu.

PRETIUM.

Dedi pretium tuum Ægyptum, Iesa. 43, 3. id est, pretium redemptionis tuæ. pro, Quasi permutatione facta, cladem quæ tibi impendebat à Sennacherib conuerti in Ægyptios.

Sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, 1 Sam. 3, 1. pro, Tunc erant rari Prophetæ qui voluntatem Domini populo annuntiarent.

PROBRUM.

Vt non capiat vltra probrum famis in Gentibus, Ezech. 36, 30. id est, Ne posthac malè audiat apud Gentes propter penuriam panis.

PROFICISCOR.

Proficisci fecerunt lapides grades, 1 Reg. 5, 17. pro, Præcepit ut adueherent lapides.

PROFUNDVS.

Et profundas aquas biberitis, Ezech. 34, 18. id est, Limpidas ac puriores; quod aquæ profundæ sint limpide ac puræ.

PROHIBEO.

Ecce prohibuit Dominus meus Nahaman Aramæum hunc ut non acciperet de manu eius quæ attulit, 2 Reg. 5, 20. pro, Pepercit Dominus meus rebus Naaman istius, id est, Nolu accipere de muneribus quæ attulit Naaman.

Et nunc loquere obsecro ad regem, quia non prohibebit me à te, 2 Sam. 13, 13. pro, Non denegabit me tibi.

PROLONGO.

Prolongabuntur dies, & deficiet omnis visio, Ezech. 12, 22. id est, Longi ac prolixierunt. q. d. Non euenient ante multos annos, & interim irrita erit omnis visio diuturnitate temporis.

PROPINQVVS.

Nunquid Deus de propinquo ego sum, dixit Dominus, & non Deus de longinquo? Ierem. 23, 23. id est, Deus nouus & recens, & non potius æternus?

PVDOR.

In omni terra pudoris eorum, Sophon. 3, 19. pro, In terra in qua probris affecti fuerunt.

PVLVIS.

In puluerem mortis me pones, Psal. 22, 16. pro, In terram sepulchri, siue in sepulchrum. q. d. Ex hac tribulatione nihil aliud exspecto quàm mortem.

Q.

QVÆRO.

Omnes reges terræ quærebant faciem Selomoh, 2 Par. 9, 23. pro, Inuisebant Salomonem, vel magno desiderio tenebantur inuifendi eum.

QVIES.

Odoratus est Dominus odorem quietis, Gen. 8, 21. pro, Suscepit cum beneplacito oblationem, siue placatus est.

QVIESCO.

Viderunt populum qui erat in medio eius habitantem cōfidenter, iuxta consuetudinem Sidoniorum, quiescentem & confidentem, Iud. 18, 7. pro, Otiosum & nihil timentem.

R.

RADIX.

Radix mea aperta erit iuxta aquas, Iob 29, 19. pro, Benedictionem Domini experior in omnibus, & prosperitatem adesse sentio.

RAMVS.

Ramum eius tenerum siccabit flamma, Iob 15, 30. pro, Liberos eius absument miseria ac tribulatio.

RECTVS.

Et rectum fuit verbum in oculis Absalom, 2 Sam. 17, 4. pro, Placuit consilium ipsi Absalom.

REDIMO.

Fratrem non redimendo redimet quispiam, Psal. 49, 8. pro, Nemo fratrem suum vlla ratione redimere potest quin moriatur, & impetrare vitam longiorem pecunijs.

Et si non fuerit viro redemptor, Leuit. 25, 26. id est, Propinquus, cui sit ius redimendi quæ ille vendiderit.

REGNUM.

Et prosperata es in regnum, Ezech. 16, 13. i. Prosperè tibi cessit usque ad regnum. vel, facta es apta, & idonea regno suscipiendo.

RENES.

Etiā noctibus erudierunt me renes mei, Psal. 16, 7. pro, Interni mei affectus proclues alioqui ad malum, incitauerunt me ad pietatem etiam noctu.

REQVIES.

Et requiem prouincijs fecit & dedit dona secundum potentiam regiam, Esther. 2, 18. pro, Prouinciarum tributa minuit.

REQVIESCO.

Requieuit Aram cum Ephraim, Iesa. 6, 2. id est, Societatem iniit. vel, copiarum Syrorum iunctæ sunt copijs regis Israël ad obsidendam Ierusalem.

RETRIBVO.

Retribue seruo tuo ut viuam, Psal. 119, 17. pro, Hoc beneficium cōfer, id est, hoc beneficio me dignare, ut viuendo, me totum addicam in obsequium tuum. Alij, præsta te seruo tuo beneficium siue liberalem. tunc viuam, id est, tum demum me felicem existimabo, tunc etiam custodiā sermones tuos si mihi fueris fauorabilis, ut vulgo loquuntur.

REVELO.

Turpitudinem patris tui non reuelabis, Leuit. 18, 7. pro, Non concumbes cum matre tua.

REVERTOR.

Reuertetur ad dies adolescentiæ suæ, Iob 34, 25. pro, Erit eo corporis habitu quo erat in adolescentia sua.

REX.

Oblivioni tradetur Sor septuaginta annis sicut dies regis vnus, Iesa. 23, 15. pro, Tandiu quandiu homo viuere solet, etiā rex qui delicatè viuit, & optime alitur.

RIXA.

Vir rixæ fui ego, & populus meus, Iud. 12, 2. pro, Controuersia magna orta est inter me & populares meos.

ROBOR.

Principium roboris mei, Gen. 49, 3. pro, Quæ genui quū adhuc essem fortis & valens robore. i. Primogenitus meus, Robur.

Robur mihi erūt habitatores Ierusalaim in Domino, Zachar. 12, 5. id est, Adiuvabunt nos.

R O S.

Ex vtero ab aurora fuit tibi ros natiuitatis tuæ, Psal. 110, 3. pro, Gratia illa quæ tibi data sunt à patre, contigerūt tibi iam inde ab vtero natiuitatis: quemadmodum quotidie ab aurora nascitur ros.

S.

S A G E N A.

Propterea sacrificabit fagenæ suæ, & suffiet reti suo, Chabb. 1, 16. id est, Omnia tribuet propriæ virtuti, industriæ ac viribus.

S A G I T T A.

Ad lucem sagittarum tuarum iuerunt, Chabb. 3, 11. id est, Grandinis permixtæ fulguri, quam tu è cælo demittebas in Ægyptios, nocte illa qua insecuti sunt Israël.

S A L.

Pactum salis sæculi est coram Domino tibi, Num. 18, 19. pro, Incorruptum, firmum & perpetuum. Pactum salitū vocat quod Deus externo symbolo sancit, ne vnquam euanescat, sed semper vigeat.

S A L V S.

Vnde saluam te faciam? num de area, vel de torculari? 2 Reg. 6, 27. pro, Vnde tibi feram opem, dando tibi cibum aut potum? at nihil habeo.

S A L V S.

Sagitta salutis Domini, 2 Reg. 13, 17. pro, Sagitta quæ signum est futuræ salutis quam Dñs dabit Israël contra Arā. Domini est salus super populum tuum benedictio tua, Psal. 3, 9. pro, Domini est ferre auxilium, & cumulare populum omnibus beneficijs.

S A N O.

Parcam peccato eorum, & sanabo terram eorum, 2 Par. 7, 14. pro, Condonatis illorum peccatis dabo pluuiam tempore suo, auferam locustas, &c.

S A N C T V S.

Cõtaminauit Iehudah sanctum Domini quod dilexit, Malach. 2, 11. id est, Matrimonium quod sanctificauit Dñs. In die illa erit super tintinnabula equorum sanctitas Domino, Zachar. 14, 20. id est, Tintinnabula ipsa equorum consecrabuntur Domino: nam ex eis fient lebetes ad coquendum in domo sanctuarij.

Et intulit Selomoh sanctitates David patris sui, 1 Reg. 7, 11. pro, Quæ consecrauerat David.

S A N C T I F I C O.

Quicquid tetigerit ea sanctificabitur, Exod. 30, 29. id est, Erit sacrum, nec eo vti licebit in rebus priuatis, sed tantum in sacris.

Mittebat Iob & sanctificabat eos, Iob 1, 5. pro, Missis nuntijs iubebat eos ad rem diuinam præparari.

S A N G V I S.

Qui obturat aurem suam, ne audiat sanguinem, Ies. 33, 15. id est, Qui non vult audire eos qui loquuntur de patrandæ cæde.

Et posuit sanguines belli in pace, 1 Reg.

2, 5. id est, Occidit eos incautos, & dū nihil tale suspicarentur: non minus sibi licere eos occidere existimauit, quā si occidisset in bello. vel, non minore studio mortem fratris occisi in cōflictu vindicauit, quā si occisus fuisset tempore pacis.

Expiabuntur à sanguine, Deut. 21, 8. id est, Pœna homicidij illius condonabitur eis. sequenti versu dicit: Tu auferes sanguinem innocentem è medio tui. pro, Non imputabitur tibi cædes illa. Omnis qui egressus fuerit ex ostijs domus tuæ foras, sanguis eius erit in caput eius, & nos innoxij: & omnis qui fuerit tecum in domo, sanguis illius in caput nostrum, Ios. 2, 19. pro, Cædes illius imputabitur ei. aliās, cædes illius nobis imputabitur, si quis manum in eum iniecerit.

S C E P T R V M.

Sceptrum exactoris in eo, confregisti, Ies. 9, 4. id est, Vires eorum qui tyrannidem exercebant in eos.

S C I N D O.

Ascendamus in Iehudah, & obsideamus eam, & scindamus eam nobis, Ies. 7, 6. id est, Irrumpamus in eam vi armorum, ita vt hac ratione veniat in ditionem nostram.

S C R I P T V R A.

In cœtu populi mei non erūt, & in scriptura domus Israël non scribentur, Ezech. 13, 9. id est, In catalogo seu in libro vitæ in quo descripti sunt omnes veri Prophetæ.

S E C R E T V M.

In secretum eorum non veniat anima mea, Gen. 49, 6. pro, Animus meus maxime abhorret ab eorum consilio.

S E C V I V M.

A tempore quo cōstitui mihi populum sæculi, Ies. 44, 7. id est, Ab eo tempore quo creauī hominem in terra. q. d. Post homines natos.

Vsq̃ue in seculum non videbūt lumen, Psal. 49, 20. pro, Non sunt perpetuū victuri. Non potentur hac luce, nisi ad breue tempus.

S E D E O.

Dominus in diluuiō sedit: & sedit Dominus rex in seculum, Psal. 29, 10. id est, Vt Dominus fuit auctor diluuij tāquam Rex, ita penes eum semper erit summa potestas.

Et erit quando sedes extra, & fodies in eo, Deut. 23, 13. id est, Leuas onus vëtris.

S E M E N.

Seminabo domum Israël, & domum Iehudah semine hominis & semine animalis, Ierem. 31, 27. pro, Implebo Iudam & Israël hominibus & opibus quæ olim erāt in gregibus & pecorib⁹.

S E M I T A.

Sic semitæ omnium obliuiscētium Dei, Iob 8, 13. i. Talia sunt instituta & rationes vitæ omniū qui Dei obliuiscuntur.

S E P T E M P L I C I T E R, S E P T V A G E S I E S S E P T I E S.

Quia septemplex vindicabitur Cain, & Lamech septuagesies septies, Ge. 4, 24. Sicut septenarius numerus in Scriptura multitudinem designat, ita

septuplicatio pro ingenti incremento capitur. sic Matth. 18, 22. Non dico tibi vsque septies, sed vsq̃; septuagesies septies. S E P V L C R V M.

Sepulcrum patens guttur eorum, Psal. 5, 10. id est, Vt sepulcrum apertum expectat cadauer quod conficiat & exeat; Ita hostes mei sua blandiloquentia eò tendunt, vt me ad se pellectum perdant & subuertant.

Qui descendunt ad lapides sepulcri, Ies. 14, 19. pro, Qui coniecti fuerunt in sepulcrū stratum lapide, vel lapidibus factū. S E R M O.

Quia non est sermo in lingua mea: ecce Domine tu nosti totū ipsum, Psal. 139, 4. pro, Antequam loquar, nosti quid dicturus sim. vel, Etiam si non loquar, tu tamen nosti, &c.

S E R V I O.

Non seruire feci te in oblatione, nec laborare feci te in suffimento, Ies. 43, 23. pro, Non oppressi te multitudine oblationum. vel, Non exegi à te multas oblationes. Nam à seruis multū operis exigi solet. sequitur. Verum seruire fecisti me propter peccata tua, laborare fecisti me propter iniquitates tuas, id est, Quin potius tuis peccatis molestū onus subire me fecisti, cum reuerenter te mihi subijcere debuisses.

S E X.

In sex angustijs te eruet, & in septima non tanget te malum, Iob 5, 19. pro, Quum acciderit vna ex multis tribulationibus, seruabit te Deus incolumē: imò in plurimis non attinget te vllum malum. Numerus finitus pro infinito.

S I G N V M.

Fac mecum signum in bonitate, Psal. 86, 17. pro, Declara signo aliquo te mihi velle fauere, & te esse mihi propitium. Quidam, Ede signum aliquod bonitatis tuæ erga me.

Posuerunt signa sua signa, Psal. 74, 4. Repetitio certitudinem rei denotat. Nā certa signa habebant, quibus sibi persuadebant se capturos templum. Alij, Posuerunt sua signa pro signis, vel trophæis, in signum victoriæ. q. d. Domine triumphos suos agunt, ita vt prorsus deiciant signa maiestatis tuæ.

S I L E O.

Tibi filet laus Deus in Syon, Psal. 65, 2. pro, Tanta sunt beneficia tua, vt te nemo dignè laudare possit.

S I M I L I T V D O.

Et ecce tamquam similitudo filij hominis tangebatur labia mea, Daniel. 10, 16. pro, Rursum tetigit me Angelus ille qui apparuit mihi in specie humana.

S I N I S T R A.

Cor stulti ad sinistram ipsius, Eccl. 10, 2. i. Res suas sinistrè & præposterè administrat: vt manus sinistra ad res agendas est inepta. S O L.

Diligentes eum erūt secundum exitum solis in fortitudine sua, Iud. 5, 31. pro, Sumant vires ac proficiant, veluti sol quū exoritur, subinde lucidior euadit. Et orietur vobis timentibus nomē meū, Sol iustitiæ, Malach. 4, 2. i. Christus qui est vera lux, & per quem iustificamini.

S O R S.

SORS.

Quia nō requiescet virga impietatis super sortem iustorum, Psal. 125, 3. pro, Hæreditatem. q. d. Nullus tyrannus diu iustis imperabit.

Tu sustentas sortem meam, Psal. 16, 5. sub. Ita vt nemo eam mihi auferat. ita te mihi in hæreditatem dedisti, vt tua sola virtute, salua mihi maneat fruitio, & tibi semper adhæream.

SPINA.

Ardebit, & deuorabit spinam eius, & veprem eius in die vna, Iesā. 10, 17. Sic vocat militem gregarium, quod infinitis molestijs afficiat.

SPIRITVS.

Si spiritus irę dominantis ascenderit cōtra te, locum tuum ne deserās, Eccl. 10, 4. pro, Si ira dominantis sæuiat aduersum te, ne commouearis. vel, Si spiritus dominantis descenderit super te, id est, Si adipiscaris regiam dignitatem, statum pristinum ne deserās.

STATVTVM.

Hoc statutum Pesach, Exod. 12, 43. pro, Talis esse debet ritus siue obseruantia edēdi agni Paschalis, & hoc more celebrandus.

Et erit filijs Israël in statutum iudicij, Num. 21, 11. pro, In iura & leges. q. d. Secundum hanc legem, de huiusmodi iudicabunt filij Israël, eritq; inuiolabile decretum quod nemo iudicium imutare audebit.

STIPVLA.

In stipulam versi sunt ei lapides fundæ, Iob 41, 19. pro, Non plus læditur lapidibus missis funda, quàm læderetur palea.

STO.

Ioseph erat vir triginta annorum quando stetit coram Parhoi rege Ægypti, Gen. 41, 46. pro, Cum præesset Ægypto. vel, Cum potentiam istam acciperet ab ipso Pharaone.

Et in quibus essent vires ad standum in palatio regis, Dan. 1, 4. id est, Qui per ætatem apti essent ministerio Regis.

STYLV.S.

Et de Zebulun trahentes stylo scribæ, Iud. 5, 14. id est, Qui scribere solebant. q. d. Etiam ipsi scribæ dediti studijs, arma sumpserunt.

SVLCVS.

Si aduersum me terra mea clamet, & pariter sulci eius defleant, Iob 31, 38. pro, Si coegi arare terram meam sine mercede agricolarum.

SVPERBIA.

Ne veniat mihi pes superbiæ, Psal. 36, 12. pro, Superborum. hoc est, Ne inuadant me superbi.

SVSCIPIO.

Non suscipies auditionem mendacij, Exod. 23, 1. pro, Non eris auctor falsi rumoris aduersus proximum tuum.

SVSPENDO.

Et suspendetur super illum omnis gloria domus patris sui, Iesā. 21, 24. pro, Inferretur ab illo nobilitas in domum paternam, illique acceptum referent omnem suum splendorem & claritatem.

T.

TABERNACVLVM.

Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Iob 31, 31. p. Domestici ac familiares.

TEMPVS.

A tempore vsque ad tempus comedes illum, Ezech. 4, 10. pro, A tempore determinato vnus dici vsque ad tempus determinatum alterius. q. d. Toto die naturali comedes tantummodo xx. siclos panis.

Reuertendo reuertar ad te secundum tempus vitæ, Gen. 18, 10. pro, Tempore quo foetus vitalis erit.

Et cum bestiis agri sit pars eius donec septem tempora mutantur super eū, Dan. 4, 20. id est, Sit cum bestiis septem annis.

TERRA.

Oculi stulti erunt in extremo terræ, Prou. 17, 24. pro, Vagi erunt, id est, Quæret sapientiam & non inueniet.

Ambulabo coram Domino in terris viuentium, Psal. 116, 9. pro, Tutus degam inter viuos sub fauore Domini.

Terra erit impia propter habitatores ei, Iesā. 24, 5. id est, Impia esse videbitur erga incolas suos: nam desinet illis producere fructus necessarios. vel, Impiè aget propter habitatores suos. id est, Poenas luet, ac si impiè egisset: nam erit desolata.

Transfixit caput super terram multam, Psal. 110, 6. id est, Capita siue principes qui præsunt regionibus amplis.

TESTIFICOR.

Quid testificari faciam tibi, quid assimilabo tibi, o filia Ierusalaim? Thren. 2, 13. i. Quid testibus probabo, quemquā accepisse tantā cladē quantā accepisti? aut quē populū adducā, qui tam duro affectus sit supplicio vt tu?

THESAVRVS.

Nunquid ingressus es in thesauros niuis, & thesauros grandinis vidisti? Iob 38, 22. pro, An ascendisti in sublime vbi hyeme nix, & æstate grando generatur & reconditur?

Et nunc si regi bonum est, quæzatur in domo thesaurorum, Ezr. 5, 17. pro, In Bibliotheca in qua erant libri rationum nummariarum, non libri sapientiæ & philosophiæ. nam duplices erant Bibliotheca.

TIMOR.

Nonne timor tuus fuit ob spem tuam, & propter expectationem tuam perfectio viarum tuarum? Iob 4, 6. pro, Nonne sperabas, ob rectam tuam viuendi rationem, in timore Dei, te aliquid emolumēti assecuturum a Deo ipso, & interim nihil incommodi experturū?

TORCVLAR.

Torcular calcavit Dominus virgini filia Iehudah, Thren. 1, 15. id est, Tradidit populum suum hostibus, vt interficiant eum, torqueant & cōculcent, haud secus quàm vix in torculari calcantur.

TORRENS.

Torrentes impietatis terrebant me, Psal. 18, 5. Sic ipse vocat multitudinem tribulationum, quæ ab impijs infl-

guntur. Alij, Iniurias grauissimas & crebras interpretantur. vel potius, multitudinem hostiū improborū ac peruersorū qui in eū conspirauerant.

TRANSEO.

Fleuit & orauit eum vt transire faceret malitiām Haman Agagitæ, Esther. 8, 3. pro, Irritam faceret, depelleret, abigeret à se & à populo suo.

Stillauerūt digiti mei myrrhā trāseuntē, Cant. 5, 5. i. Interlabentē, inter digitos perfluentem. vel, Probatam.

TRIBVTVM.

Ascēdere fecit Rex Selomoh tributū ex omni Israël, 1 Reg. 5, 13. pro, Indixit tributum omni Israël.

V.

VACVVS.

Mercede cōduxit Abimelech viros vacuos & vagos, Iud. 9, 4. id est, Otiosos, nihili, & inutiles.

VANESCO.

Et propter quid vanitate vanescitis? Iob 27, 12. pro, Opinione vanā conamini tueri?

VAS.

Rēquieuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit ipse in fecibus suis, & non euacuatus fuit de vase in vas, Ierem. 48, 11. id est, Vsque ad hanc diem similis fuit vino intra dolium quieto, & nō agitato: nunquā fuit eiectus suis sedibus.

VENENVM.

Germinabit sicut venenum iudicium super omnes sulcos agri, Hof. 10, 4. Prædicat fore vt citò iudicētur à Domino: imo dicit iam latam esse sententiam. Comparat autem iudicium illud herbæ venenatæ quæ citò crescit in terra culta. q. d. Breui accepturi sunt sententiam suam à Domino suo, imò iam lata est sententia.

VENOR.

Qui faciunt velamina super caput omnis staturæ ad venandū animas. Nunquid animas venabimini populi mei, & animas quæ sunt vobis viuificabit? Ezech. 13, 18. pro, Vt perdant. q. d. Nunquid animas perderis? Nunquid permittam vt perdatis, hoc est, vt imponatis populo meo, prædicando illi omnia aduersa & infelicia?

Non aduret vir dolosus venationem suam, Prou. 12, 27. pro, Non est habiturus quod sibi parauerit vt edat.

VENTVS.

Quia ventum seminauerunt, & turbinem metent, Hof. 8, 7. id est, Quia opera eorum sunt vana & inutilia, nulla erit illis merces.

VERBVM.

Et imposuerit ei occasiones verborum, Deut. 22, 14. pro, Effecerit vt alij male de illa loquantur.

Sic adducet Dominus super vos omne verbum malum, Ios. 23, 15. id est, Quicquid malorum comminatus est. Egredietur verbū reginæ ad omnes mulieres, Esther. 1, 17. pro, Facinus istud reginæ veniet ad aures omniū mulierū. Et nō fuit verbum meum primum mihi vt reducerem regem meū, 2 Sam. 19, 43. id est, Quare priores de reducendo rege verba non fecimus?

VERI.

VERITAS.

Dabis veritatem Iahacob, misericordiā Abraham, Mich. 7, 20. pro, Præstabis quod pollicitus es sanctis Patriarchis tuis. Promissiones vocat veritatem quod certò præstentur, quātum est ex parte Dei: Misericordiam autem, quod ex gratia factæ sint.

VESPERA.

Immolabūt eum omnis cœtus Synagogæ Israël inter duas vespervas, Exod. 12, 6. Nempe vesperam inclinantis solis, & vesperam occasus solis.

VESTIGIA.

Quod probis affecerint vestigia Christi tui, Psal. 89, 52. id est, Aduentum. vel, Exprobrauerunt calcibus Christi tui, id est, Deluserunt Christi aduentum. aut, Vt Chald. paraphr. exprobrauerūt tarditatem vestigiorū Messiae tui, quasi nunquam venturi. Videbāt enim Iudæos magis ac magis opprimi, & non illis succurrere suum Christum & Messiam quē iactabant.

VIA.

Vado hodie per viam vniuersæ terræ, Ies. 23, 14. pro, Moriturus sum, quemadmodum constitutum est omnibus hominibus.

Si inuenerit quispiā inimicū suū, num mittet eū in via bonā? 1 Sam. 24, 20. pro, Sinet eū & bire saluū & incolumē?

Quia oculi eius sunt super vias viri, & omnes gressus eius videt, Iob 34, 21. pro, Deus contemplatur ac discutit consilia & opera hominum.

Viam eorū in caput eorū dedi, Ezech. 9, 10. id est, Decreui sumere pœnas de illis pro meritis.

Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via pedes suos, Psal. 85, 14. pro, Cursum suum habebit, vt vulgò loquuntur. Conspicua erit, & præualebit, id est, Tempore Christi homines dabūt operam iustitiæ & æquitati.

VIDEO.

Videre fecisti populum tuū dura, Psal. 60, 5. pro, Experiri fecisti populum tuum dura. vel, Duriter & asperè illum tractasti.

Vide vitā cū vxore quā dilexisti omnib⁹ diebus vitæ, &c. Eccl. 9, 9. pro, Fruere vita siue commodis huius vitæ.

Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, Prou. 22, 29. pro, Certè vir velox & festinus, qui summa diligentia fungitur suo munere, euocabitur ad regium ministerium.

VINCULVM.

Dirumpamus vincula eorum, Psal. 2, 3. pro, Leges, quibus quasi vinciri solent subditi. Metaphora ab ijs qui vincti coguntur facere opus. q. d. Legibus eorum ne pareamus. Verba sunt hostium Dei & Christi eius.

VENENVM.

Venenum draconum, vinum eorum, & venenum aspidum crudele, Deut. 32, 33. pro, Citò enecans. Peruersa eorum opera intelligit, propter quæ pereunt.

VIR.

Quia sicut vir fortitudo eius, Iud. 8, 21. pro, Iuxta ætatem respondet robur hominis: ideoque habet satis roboris vt possit nos interficere.

Et si mori feceris populū istum tāquam virū vnum, Num. 14, 15. pro, Omnes

VIRGA.

(ad vnum. Virgam fortitudinis tuæ mittet Dominus ex Syon, Psal. 110, 2. i. Robur quo roboraberis. aut, robur regni tui, quod est fortitudo tua. q. d. Non regnabis tantum in Iudæa, sed extendet Deus Pater potentiam regni tui vsq; ad extremos fines terræ.

VISIO.

Melior est visio oculorū, quā quod eat anima, Eccl. 6, 9. i. Melius est esse contentū præsentī fortuna, quā multa desiderare.

VISITO.

Visitans iniquitatem patrum super filios super tertios & super quartos, Num. 14, 18. pro, Puniens patres & filios, nepotes ac p̄nepotes p̄pter iniquitates. Et visitatio tua custodiuit spiritū meū, Iob 10, 12. pro, Lex naturæ quā cōstituiisti, me hactenus seruauit in vita. vel, prouidentia tua conseruat me in vita.

VITA.

Et erit anima domini mei colligata in fasciculo vitæ cū Domino, 1 Sam. 25, 29. pro, Dominus meus diutissimè viuet, colendo Dominum Deum.

VITIS.

Quia ex vite Sedom est vitis eorum, Deut. 32, 32. pro, Nati sunt parentibus iniquis, quales erant Sodomitæ. vel, Sodomitæ studia imitantur.

VITVLVS.

Reddemus vitulos labiorum nostrorum, Hos. 14, 3. i. Offerem⁹ tibi preces & laudes, atque gratiarum actiones.

VIVO.

Obsecro dñe mi; viuit anima tua dñe mi: ego mulier sum, &c. 1 Sam. 1, 26. pro, Tam vera sunt quæ dictura sum, quā verum est te viuere. vel, quā verum est quod opto vitam tuam.

VIVIFICO.

Viui ficemus de patre nostro semē, Gen. 19, 32. p̄, Seruem⁹ semē, vel suscitem⁹. Nunquid viui ficabunt lapides de acervis pulueris? Neh. 4, 2. pro, Nunquid restituēt in pristinum statum lapides illos muri iam redactos in cinerem?

VMBILICVS.

Ecce populus descendunt de vmbilico terræ, Iud. 9, 37. pro, De loco eminentiore terræ, i. De summis montibus.

VMBRA.

In palpebris meis apparet vmbra mortis, Iob 16, 16. hoc est, Oculi mercope-

VNICVS.

(runt caligare. Deus facit habitare vnicos i domo, Psal. 68, 7. pro, Efficit vt qui liberis carebāt, habeāt amplam familiā. Vnicos vocat solitarios & desertos in familia.

VNVS.

Quia vno modo loquitur Deus, & duobus ei qui non videt eū, Iob 33, 14. pro, Multis modis cōsulit Deus nostræ salutis: vno modo per reuelationem nocturnam, altero verò p castigationes.

VOCO.

Vocabūt super eos formidinem vndiq; Ierem. 49, 29. pro, Aduocabunt sibi in auxilium contra eos homines terribiles & formidabiles milites qui illis terrorem maximum incutient.

Vocabis salutem muros tuos, & portas tuas laudem, Ies. 60, 18. pro, In muris tuis erit summa pax, & in portis tuis canentur laudes.

VOTVM.

Quid fili votorum meorum, Prou. 31, 2. i. Pro quo feci vota. vel, Fili gratissime, amantissime & exoptatissime; pro quo vota mea omnia emitto.

VOX.

Transire fecerūt vocem in castris, Exod. 36, 6. pro, In castris proclamauerunt.

VRBS.

Labor stultorum laborare faciet eum, qui nescit pergere ad ciuitatem, Eccl. 10, 15. Prou. Nescire viam ad urbē, pro, Ignorare rem maximè notā. q. d. Cū stulti vulgaria ignorent, torquent

VVA.

(se circa difficilia. Patres comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, Ierem. 31, 29. Prouerbiū: pro, Filij luūt pœnas propter peccata parentum. Sequitur, Omnis hominis qui comederit vnam acerbam, obstupescunt dentes.

VVLVA.

Et vulua eius conceptio perpetua, Iere. 20, 17. id est, Quæ nunquam edit fœtum. q. d. Quare non perij?

VXOR.

Ab vxore quæ dormit in sinu tuo, custodi ostia oris tui, Mich. 7, 5. q. d. Caue ne secreta tua illi reueles.

Z.

ZELVS.

Requiescere faciam iram meam in te, & recedet Zelus meus à te, Ezech. 16, 42. id est, Desinam te prosequi amore illo quo antea te prosequabar ob zelotypiam tui.

ZELOR.

Zelando zelatus sum pro Domino Deo exercituum, 1 Reg. 19, 10. pro, Cruciaui meipsum veluti zelotypia pro honore Dei.

Hi Idiotismi Hebraici linguae Latine ex varijs auctoribus selecti, dignissimi sunt qui imprimantur, quia sine illis cognitis difficillimè aliquis ex sacra Scriptura compendium faciet. quod attestor

Sebastianus Baer Delphius, insig. Cathed. Ecclesiæ
S. Mariæ Antuerpiensis Plebanus & Canonicus.